КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, цхьаьнаг1евета!

Шоатта. 15 ноябрь 1969-шу. № 136 (4779). Мах 3 кап.

СЕРЛАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Г1алг1ай обкома, Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛА 1923 ШЕРА ДОЬЛЛА

Массехк ха да Грознефта транспортни контора тракторист М. Эжиев, К. Картоев, Е. Ешков (сурта т1а) Надтеречни районе «Плиевский» совхоза зиба лаьтта аьга поаккъостала баьхка. Х1ара дешна цхьай шерагахь 135 процент кхоачашде пар.

И. Плиева сурт.

Ц1ЕНХАШТТА ТОАБЕ КХАЧАН ПРЕДПРИЯТЕЙ БОЛХ

Бахача наькъа кьал тоадеча, цар материальни кьаптам кхоачашдеча боккха доарх1ам болаш а кхачан промышленность. Из кхета е деш шоай берриге низ т1айахийта къахьег вай республика кхачан предприятей болхлоша бахача наьа дукхаг1а продукци длара а цун дикал лакхъяра а.

Пятилетка заламеш а В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна доаш т1анийна социалистически декхараш а толамца кхоачашду республика кхачан промышленноста предприятей коллективаша. 1965-ча шераца вийбдича 62 процент лакхбенаб 1968 шера валови продукци арахецара беарам. 103,7 проц. кхоачашъаьй кхачан товараш арахецара укх шера 10 бетта план а.

Къаьстта дика толамаш доах укх шера Грозненски макаронни фабрика коллективо. Продукцена реализаци яра 10 бетта план 115 процент кхоачашъяьй цо. Въахьегама овсарле лакхъенцай, наха ч1оаг1а хоаттаци д1ааиашк бола йиъ керда продукци арахена йолаьй. Шу совг1а хъ я цу фабрика коллективо планированеи экономически стимулированеи керлача системаг1а болх бу. Цу юкъа производства рентабельность 54 процент лакхъеннай.

Иштта дика къахьег Грозненски маькх еча комбината, кондитерски фабрика, № 4 йолча маькх еча завода, кхыча предприятей коллективаша. Цар т1ехкхоачашъаьй пачалхьалкхен плани т1ейиха социалистически декхараш.

Цхьабакъда, кхачан промышленноста Министерство оррагача хьанийцача даьха толамаш дика дале а, цхьайолча предприятей коллективаша кхоачашдаи пачхьалкхен план а шоаш т1ейнна декхараш а. Цар бехка пачхьалкхен д1а ца луш йиса йиттам заараш сомий маьла продукци. Царна юкъе а Грозненски кондитерско-консервни комбината, Грозненски Ассински консервни заводий, кхыча предприятей коллективаш.

Цул керттера бахьан да цу предприятей кулгалхоша доаг1ача тайпара производственни г1улакхаш в1ашт1ехьдахара йоакхо на яр. Эсала лел цига наха ч1оаг1а хоатташ йолча продукце ассортимент шерьяра, продукце дикал лакхъяра боли а. Предприятей дукхача участкашка къахьегам 1илман даола т1а в1ашт1ехьбаьккхабац. Ханпаьа производствана юкъехьхаьа къахьегама овсарлен арахецача продукце дикали лакхъерг1ола керда техникеи технологии. Бизза пайда эшац социалистически яхьа прогрессивнег1а йолча формаех. Социалистически яхье яьнача коллективаша даьхача толамий хан-ханнахьа итогаш яц.

Нохч-Г1алг1айчен кхачан промышленноста предприятей кулгалхой, специалисташ, берриге къахьегамхой декхарийла ба шоай берриге низ пятилетка эхьлаг1ча шера плани т1аийна социалистически декхараши кхоачашдара т1абахийта В. И. Ленина дикача къахьегама толамашца пакъавахар. Ший керттера декхар доарх1аш хила веза х1ара болхло, специалист. Шераг1а боаржабе беза предприяте коллективо арахеца продовольственни товараш дукхаг1а хилийтара лоаттабу къовсам. Продукце ассортимент шерьъе еза, дешна терко е еза продукце дикал лакхъяра. Ийдаркоита культурно г1улакх лора, дукхаг1а продукци арахецара ч1оаг1а доарх1аме да расфассованни хьисапе продовольственни товараш арахецар. Цхьабакъда, цу доарх1амерча г1улакха а йоагг1ача тайпара терко яц республика цхьайолча кхачан предприятей коллективаша. Из г1улакх ц1енхаштта тоаде деза.

Дукха кхачан предприятеш я вай республике хьалъе йолаш е реконструкци еш латташ. Цу объекташкара балхаш шоай ханнахьа чакх ца далар ч1оаг1а 1етташ да продовольственни товараш баха нах 1алашбара г1улакха. Капитальни вложенеша хьахьожалъча средствах бизза пайда эцар шоай керттерча декхарех ца1 лараг1а деза г1ишлоеньеча организацеша. Цу г1улакха хадданза т1ахьожам лоаттабе беза партейни организацеша, халкъа т1ахьожама группаша.

Баха нах продовольственни товараща дикаг1а 1алашбе в1ашт1ехьдаргда кхачан министерства, ведомствай, боахамий кулгалхой цар производственни мошностех дикаг1а пайда эцалга в1ашт1ехьдаккхе, оррига товараш сарцаг1а йоахе, къахьегама овсарле лакхъяра т1еерзаьь материальни наьлех ресурсаш производствана юкъехьхьяье.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, кхачан промышленноста кулгалхой декхар да, къахьегамхой хьинаоа инициативех хьаллацар, производственни мошностех дикаг1а пайда эцаоа уж варцаг1бакар. Кхоачамбоацараш сихаг1а д1аладакар, чу1оча резервах бизза пайда ийбар, производства экономически эффективность лакхъяр — уж да керттера декхараш. Шерра юкъейоалае еза дикаг1а йола опыт, керда техникеи хьалха латта технологи, лакхъе еза къахьегама овсарле, продукцега д1аедар лох а деш, шераг1а йоржае еза коллективашта юкъера социалистически яхь. Бахача наькъа хьашташ дизза кхоачашдае — массане а сийлен декхар.

Кхоачашъяьй 11 бетта план

«Малгобекнефть» НПУ промыслалета юкъе цхьайтта бетта план кхоачашъярах эгара хьалхе рапорт делар шоллаг1ча промысла мехкдаьттахоша. Декабрь бетта чоттах х1анзалехьа цар даьккха «Гарже дошув» 10 250 тонн тарг1а да. Хьалдоаккхача мехкдаьттагех газагех д1абоха мах лохбарах, планал совг1а электроэнерги кхоарах укх шера промысла коллективо планах лаьрх1ачул совг1а пачхьалкхена бань пайда 138 эзар сом совг1а ба. Х1ара сменах нормаш т1ехкхоачашдо мастераш И. В. Шмелев, И. В. Сычев, Д. П. Быков керте латтача мехкдаьтта доахача бригадаша.

М. ДРИГИНА, «Малгобекнефть» НПУ шоллаг1ча промысла планови отдела економист.

* * *

Укх шера цхьаккха бутт д1абахийта бац А. Шерипова ц1ераг1ча нефтемаслозавода Д. А. Горьковой керте латтача установка технологаша хьалхара моттиг ца йоаккхаш. Массарел хьалхаг1а кхоачашъяьй цар 11 бетта задание а. Х1анзалехьа планал совг1а арахийца мехкдаьтта сийрле продукташ заараш тоннаш я. Иштта дика къахьег Е. Н. Беренова кулгалдеча коммунистически къахьегамо сийлен ц1и лелаеча установка коллективо. Цо самардайнахь, 13-ча ноябре кхоачашъяьй мехкдаьтта сийрла продукташ арахецара 11 бетта задании.

К. ФОМИНА, А. Шерипова ц1ераг1ча Грозненски нефтемаслозавода планови отдела начальник.

* * *

Пятилетка дагъалг1ча шера ц1ахкха ца хиначча тайпара хьинар гайденна къахьег Нохч - Г1алг1ай респотребсоюза Грозненски производственни комбината болхлоша. Товарни продукци арахецарех продукцена реализаци ерен шера план х1анзалехьа т1ехкхоачашъяьй цар. 14-ча ноябрга кхачалехьа планах лаьрх1ачул совг1а арахийцай 120 эзар тарг1а сома маьла продукци.

Шера плани кхы а хьалхе кхоачашъяьй Шаптукаев Шарпудина, Лорсанов Рамзана кулгалдеча пекхий коллективаша. В. И. Ленин ваь б1аь шу дузача юбилей кьат1а кхачалехьа пхе шера план кхоачашъергхьарах дог тийша ба шинна а пеха болхлой.

Р. МИШЕЧКИНА, Респотребсоюза Грозненски производственни комбината планови отдела начальник.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

1969 ШЕРА НОХЧ-Г1АЛГ1АЙЧЕН ПРОМЫШЛЕННОСТА БОЛХЛОША Т1АИЙЦА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА ЛЕЛАМ

	Декхараш	10 бетта боккъонца кхоачашдаьр
Продукцена планал совг1а реализаци яр миллионаш сомаш	12,0	13,4
1966—1970 шерашка промышленносте планал совг1а хьелча продукце 75 процентал к1езиг1а йоацар х1ана болх беш йолча мощносташка хьахьегама овсарле лакхъяра чотах йаьха	75	86
Продукце дикаг1а йолча образецашта пачхьалкхен «Дикала знак» яхар дукъа предприятеша т1аг1ертта къовсам лоаттабе	—	—
1969 шера планал совг1а мехкдаьтта даккха — эзараш тоннаш	45	558
Машинашъеча металлах оттадаш еча предприятеша керттерча производственни фондех пайда дикаг1а эцара чотах 1969—1970 шш. изделейи машинайи керда тайпаш арахецалга в1ашт1ехьдаккхен д1адоладен деза	25	19
Машинашъеча металлах оттадаш еча предприятей продукцена планал совг1а реализаци е — эзараш сомаш	550	828
1969 шера планал совг1а электроэнерги яккха — млн. квт сахьат	38	59
Швейни производственни объединене, кога г1ирсий, пазата барзкъаш деча фабрикай, айгача промышленноста кхыча предприятей продукцена планал совг1а реализаци е — эзараш сомий маьла	300	—
Хьун, моттигерча, хьу чакхйоахача промышленноста продукцена планал совг1а реализаци е — миллионаш сомий маьла	1,2	—
Культурно-бытовойи боахамен г1улакхашта лаьрх1а товараш арахецар — млн. сомаш	35	25,9
Культурно-бытовойи боахамен г1улакхашта лаьрх1а товараш планал совг1а арахецар — млн. сомаш	3	0,3

ДОШ-АЬННАЧА

Ленински къахьегама вахте е этта боах бола болеш Нажай-Юрта района парте XXII-ча съезда ц1ераг1ча колхозо А. Сулейманова кулгалдеча бригада членаша шоай дош кхоачашду. Бар1 гектара т1а д1адийна тхьамка дика хьувкъаьйаьа цар — гектаре т1ера 11 центнер совг1а дика тхьамка.

Лелара дитаи бригаде доккъадаь даьнна тхьамка пачхьалкхенга доккхага а. Х1анзалехьа 6 совг1а тонн тхьамка д1адениай из д1ахийдеча пункте. Бригада къахьегамхошта юкъе а ба хьалха латтараш.

С. ЗИМАЕВ.

ГУЙРАН БАЛХАШ СИХХА ЧАКХДАХАРА

Ленина ц1ераг1ча колхоза къахьегамхой дика накъабелх В. И. Ленин ваь 100 шу дузача денна. Лакха ба цар кхебаь вокхам.

Колхозе дикаг1волча механизатора коммуниста Магомадов Селима х1ара гектара т1ера 39,9 центнер хьажк1аш яьнай. Цунца яхье ваьннача механизатора Делилханов Ширвание х1ара гектара т1ера 32,4 центнер хьажк1аш чуяхь. Уж пламови заламех а т1ейиццача социалистически декхарел а дукхаг1а я. Пачхьалкхенга хьажк1аш йоккхара план кхоачашъаь яьннай колхоз.

Иштта дика бу кхедарах 47 113 сом пайда хиннаб колхозо. Цкъа д1айийна свекла «медведка» яха далар ехийтта яйра. Колхоза партийни организацо колхозахой вортаг1баьккхар шоллаг1а на культура д1ае. Йоккха опыт йола коммунисташ керте оттабир свекла кхеоча участкашта. Механизатораша шоай болх лерт1а барах дика хилар шекара свекла.

Хьат1ахоаг1а шу дах а бехкток1аме да. Цулуха хургбалча хьувкъама х1аьке а лард йиллаш -ба колхоза къахьегамхой. Лаьтта ахара, удобренеш товсара дешай ухалхе а терко яь колхоза партийни организаце. Лакхача агротехнически боахамаг1а оах зибь. Лаьтта х1ара гектара т1а шишша центнер суперфосфати цхьацца центнер калийни удобренни тессай.

Коммунистана дика кхетаду б1аьстан дене сайна. г1уйран дело а шу кхоабалга. Цудухьа берриге низ т1абохийт цар еххан йолаш денача х1ара денах бизза пайда эцара. Доккхий къахьегама толамаш доах алит д1адуача коммуниста Бетышев Асланбека, Хадаев Бела, Мачигов Салауде, иштта кхычар. Дика д1адув алат. Пахаг1а д1аео дезар 850 гектар дар. 1050 гектара т1а де лаьрх1ад оаха.

Зибь оахача хьоахаме къахьег коммунисташа Межиев Ризвана, Абдулкеримов Масолта, Юсупов Рамзана. Сийлахь-бокхача Октябра 52 шу дузача делошка цаьк ахи-шиь норма телаш къахьега — иштта а яхье бахьнача коммунисийн дена. Х1ахта из нарна ца ра1 а деал.

Р. АСХАБОВ, Шелара района Ленина ц1ераг1ча колхоза парткома секретарь.

Хьувкъама лард еллай

Района боахоачашта юкъе эгара дьаахен, х1ахта агротехника дикаг1а йолча хаиса т1адоаг1ача шерарча хьувкъама лард оала йьнинаб Сунженски района «Победа» колхоза кхаш леладераш. Тоьал ха я 2112 гектар «Безостая-1» сортах доаа гуракь дув к1а, 902 гектар мукх, 446 гектар доакъара культураш д1айийна яьнна. Цул совг1а, х1анзалехьа 2694 гектар зиба лаьрх1а лаьтта а аьхад. Уж балхаш деча хаддаза шоай сменни норман т1ехкхоачашъеш къахьийгад механизатораша Л. Шелубова, Н. Столбовске, А. Касьякова, кхычар.

И. МОИСЕВ.

ЭСТОНСКИ ССР. Цхьан сменаг1а ах б1аь горга йолча грузовой автомобилашта хоартолаш т1айотта бина а ТПК-30 яхача кердача транспортера новкъосталца. Мехка эгара хьалха уж дуккха арахеда йолаенна «Выга» яха юртбоахама машинаш ю Тартуски завод. Хранилищашкара хоартолаш арайха лаьрх1а я керда механизм.

Сурта т1а: завода кое латта керда транспортер - хоартолаш гулъерг ТПК-30.

Э. Кормана сурт. ТАСС фотохроника.

ДОТТАГ1АЛ Ч1ОАГ1ДЕЧА ЛОАРХ1АМЕ ДАКЪА ЛАЦАР

СССР Лакхехьарча Совета Президиумой Советски правительствай вийха дена 1969 шера 5 ноябре дезз 12 ноябре кхаччалца Советски Союзе хиннав Судана Демократически Республика Революционни совета Председатель а Премьер-Министр а волла инарал-майор Джафар Мохаммед Нимейри.

Советски Союзе болча хана Суданера веза хьаший цунна улувбаьнна баькха нахи. Москвечул совнаг1а, городашка-турпалашка Киеве, Ленинграде, Волгограде хиннаб, уж хьежаб советски халкъа вахарга а экономикан культурай даькъе цунна кардг1даьннарашка а. советски нахаца в1ашаг1беттабенаб. Масканахьа а уж т1аийбаьб Советски Союзеи Судана Демократически Республикан халкъашта юкъе латта доттаг1ала г1улакхаш къаьгге бакъдеш хилар хьакьокхаш болча, цхьана ячча советско-судански коммюнике т1а белгал ма даккхара, дег т1арча хьоашалла.

ДРС Революционни совета членаша бригадираша Халид Хасан Аббасацеи Советски Союзерча ДРС послаша Ахмед Сулейманацеи цхьана новкъосташца Л. И. Брежневца, Н. В. Подгорнеца, А. Н. Косыгинаца, М. А. Сусловаца, КПСС ЦК секретараца Б. Н. Пономаревца в1ашаг1кхеташ а доттаг1ал т1ехьа дег т1арен парца беседаш еш а хиннав инарал-майор Джафар Мохаммед Нимейри.

Уж беседаш еча хана инарал-майора Д. М. Нимейре Октябрьски революце 52 шу дизарца дег т1ара даькъала аийдар СССР Лакхехьарча Совета Президиум, Советски правительство, дерриге советски халкъ, белгалдаьхар революци хиначул т1ехьаг1а Советски Союза кардг1даьнна 1алашъяте доккхий д1айамаш. Д1ахо толамаш доахалда аьнна советски халкъа лоаца баьккхар цо.

Судана Демократически Республика Революционни совета Председатель а Премьер-Министр а волча инарал-майор Д. М. Нимейренеи СССР Министрий Совета Председателеи А. Н. Косыгиней юкъе переговораш хилар, хьаннах коммюнике т1а.

Дег т1арча доттаг1алеи д1а-юха дувщар дизза кхетачеи хьалашкха нь уж переговораш йолча хана оаг1онаша дийцар советско-судански доттаг1ала г1улакхаш малаг1ча хьал т1а да, д1а-хьа дагабаьлар шинна а оаг1оно хьашт долаш йолча дунен халкъашта юкъерча керттерча проблемаех шоашта хетараш. Судански оаг1онгахьара белгалдаьккхар, Советски Союзаи социалистически мехкашца, х1аьта иштта прогрессивни 1арбий пачхьалкхенашца а доттаг1ал т1ехь, цхьана ладду г1улакхаш суданени правительства арахьарча политика лард хилар. Советски оаг1онгахьара хьаккхайкадир Судана Демократически Республикен ший ло1ам ч1оаг1бара, мехкарча дерригача революционни прогрессивни низашта консолидаци кра, империализма, колониализма, реакце низашта духьала къовсам лоаттабара т1аерзаь цун политикен хьалхоалаш хилар.

Д1а-юха дагабувлача хана гучадаьлар лоарх1амег1арча дунен халкъашта юкъерча проблемашта Советски Союзеи Судана Демократически Республикан позицеш бокъонца цхьатара хилар.

Д1а-юха дагабаьлар Израиля 1арбий мехкашта духьала лелаеча т1ема провокацешца дувзадеина Гаргарча Малхбоалене эттача хьал хьакъехьа. Шаккхе оаг1ув раьза х, цу районе х1ана латтача хьало израильски агрессех хьакъхьараш д1адахара т1адерзадаь сацгота г1улакхаш чакхдоахилга д1аадехаш хилара. Цо г1улакх кхоачашдара боккха эгара хьалхара оаг1онашара г1а а лоарх1аш кхоачашде деза д1алийцача ерригача 1арбий территорешкара израильски б1у арабоаккхалга, из да дой ч1оаг1ен нийсхо йоаен машар хила йиш яц Гаргарча Малхбоалене.

Къаьстта боккхача доарх1аме да, йоах коммюнике т1а, 1арбий мехкашкарча прогрессивни режимашта духьала. 1арбий халкъий къамий ло1амаш барг1атоннен духьала ерзаь империалистически державай планаш юкъаг1ъехара 1арбий пачхьалкхений цхьоаг1он кхоталлари ч1оаг1деста. Палестинера 1арбий халкъ а юкъе долаш, 1арбий халкъий законни бокъонашти хьашташи 1алашделга в1ашт1ехьдаккха г1ертаргья Советски Союзи Судана Демократически Республикеи.

Шинна а оаг1оно хьаккхайкадир д1ахо лелаеча США агрессена духьаларча вьетнамски халкъа турпалча къовсамца шоай солидарность хилар. ДРВ правительства а Къулбехьен Вьетнама НФО а ечача предложеней ларда т1а вьетнамски проблема политически къастапара лоаттабеча къовсамена ДРВ правительствои Къулбехьен Вьетнама Республика Хана йола революционни правительствои шоаш массе оаг1орахьара хьаллоацаш хилар.

Коммюнике т1а йоах: шинна а оаг1оно хьаккхайкаду, америкаски кхыча мехкий б1у Къулбехьен Корее территоре т1ера арабоаккхилга нашарча демократически ларда т1а Корея в1ашаг1тохара проблема къастаяра хилийта пертдоаца хьал хилар. Империализма неоколониализмаи низаша африкански континенте, шоай доал лоаттаде а г1ерташ, тийшача балха г1улакхаш лелаеш хилар, уж дувзаденна белгалдоаккх африкански пачхьалкхенаш кхоталара, уж шоай ло1аме кулга лораеш ч1оаг1дарен. Африкерча къамий - кортамукъален болама новкъостал дара а из хьаллацара а г1улакха Африкански цхьоаг1он организаци боккхача доарх1аме хилар.

Оаг1онаша хьаккхайкадир, тера, цу даькъе кхерам а, массане а ц1ендаь а д1адоахкхилга в1ашт1ехьдаккхара новкъостал де деза йола мероприятеш шоаш хьаллоацаш, ядерни тоххамий масса тайпаш шоаш г1ехьа хилар.

Шинна а оаг1оно белгалдаьккхар цхьаькха дина а Европера машар ч1оаг1база барг ца хилар, хьаккхайкадир. Европерча кхерамзален цхьана г1улакхаш леладарен дешашта ерригача Европа юкъера совещани гулъяро европейски континентера кхоххам к1аьабарал деррига дунен т1а машар лоаттабаран новкъостал деергдолгах шоаш дог тийша хилар.

Хетарашта д1а-юха дагабувлача хана раьза хинна белгалдаькхар, доттаг1ален цхьатаррарча бокъонийи, чурча г1улакхашта юкъе ца г1ертара а в1аши пайдана хилара а принципий ларда т1а латта Советски Союзаи Судана Демократически Республикан юкъера г1улакхаш политически, экономически, торгови, культурни доакъонца тоаме дег1аухаш хилар.

Шинна а оаг1оно, къаьстта альча, раьза хинна белгалдаьккхар, советско - судански торгови тоаме дег1аухеш хилар, барг в1аш т1ехьбаьккхар товарообмот т1ахо дикка алсамъяккхара хьакъехьа. Кулгаш яздир Советски Союзо судански боамби эцара а Судана экономикана эшаш дола советски товараш дохкилга а юкъе лоацаш йола торговли 1970 шера шерьярах йолча соглашенена. Иштта кулгаш яздаьд 1970—1971 шерашка шинна а мехка юкъе цхьана культурни 1илмани г1улакхаш леладара плана а.

Советски оаг1оно Судана Демократически Республика Революционни совета Председателига, Премьер-Министрага хоам бир В. И. Ленин ваь б1аь шу дизар дездара СССР-е еча кийчонах, цу лелача денна дувзаденна советски халкъо доахача керлача къахьегама толамех лаьца.

Судански оаг1онгахьера хьаккхайкадир, В. И. Ленин, халкъашта къамаши социальни кортамукъале яккхара т1ехьа даьтте сийлахь вокха къовсамхо ваь ди дерригача дунен къахьегамхой ц1ей хилар.

Беседаш еча хана шинна а оаг1оно д1а-юха хоам бир визита итогашта шоаш раьза хиларах, хьаккхайкадир инарал Нимейри Советски Союзе варах Советски Союзаи Судана Демократически Республиканеи юкъера доттаг1алаш цхьана лелацу г1улакхаши д1ахо ч1оаг1дарен дег1адоалдарен г1улакха юкъе лоарх1аме дакъа лацар хиннилга.

Судана Демократически Республика Революционни совета Председателеи Премьер - Министреи инарал-майор Джафар Мохаммед Нимейре ДРС Революционни Советеи правительстваи ц1ераг1а Судана Демократически Республике хьийхар новкъостий Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин.

Л. И. Брежнева, Н. В. Подгорне, А. Н. Косыгина баркал оалаш т1аийцар шоаш кхехар. Визитий хана лаьца оаг1онашта юкъе д1ехьаг1о дагабарсба. (ТАСС).

КРЕМЛЕ ХИННА СОВЕТСКО-ТУРЕЦКИ ПЕРЕГОВОРАШ

13 ноябре Кремле переговораш хилар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя Н. В. Подгорненеи Турецки Республика Президента Джевдет Сунайнеи юкъе.

Доттаг1ала хьалашка яь переговораш йолча хана дийцар Советски Союзаи Турцеи юкъе цхьана леладу дикача лоалахой г1улакхаш дег1адаро х1анзарча хьалацеи д1ахорча перспективашцеи дувзаденна вопросаш. Иштта пайдане хилар цхьайолча шинна а оаг1онна хьашт долаш йолча лоарх1амерча дунен халкъашта юкъерча проблемаех дагабовлар а.

ТАСС.

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ РТУТЬ

БАКУ, 12 ноябрь (ТАСС КОРР.). Сеххан Кельбаджары яхача районни цейтра юкхе болх бе йолаенний киноварни йотта пийшк. Закавказье эгара хьалхара ртуть даьккхад.

Укх шера болх бе йолаяйита ца даьрх1а хинна промышленни комплекс болх бе йолаланийта г1ерташ к1езига къахъийгадац коспилащика А. Байрамова, горнопроходчески участка начальника Ш. Велиханова, печникаша Ф. Салахсаен Г. Апресяне, конденсаторщика Ф. Алекпера, кхыча специалисташа. Цунна чуйоаг1аш йолча металлургически заводо З1амигача Кавказеи дукъа новмашка хьайийллача киноварни йоллача Шорбулахски моттигера даьккхача рудаца бу болх.

МОХК АГАР НОВКЪА ДОАЦА ЮРТАШ

Х1анзачул т1ехьаг1а дена д1а Казахстана къулбехьен зоне хьалдерзья мохк эгача новкъа хургдоаца юрташ. Цига хьаллергйолча цу1ечо ц1еношта школашта, клубашта, берий яслештеи бешамаштеи лаьрх1а типови проекташ оттаяь «Казгипросовхозстрой» института болхлоша. Мохк агар новкъе хургдоацаш кирпичехи в1ашаг1йоаллача цышкабетонахи ю зданеш ч1оаг1а латтилга 1алашдергда къаьстта цхьа тайпарча арматурни цышкабетонни т1ехкорашех.

(ТАСС корр.).

В. И. Ленин вањ 100 шу дизарга

ДНЕВНИКА ТIЕРА

Богумир ШМЕРАЛЬ

Шмераль Богумир (1880—1941 шераш) — чехословакийн [illegible] халкъанта [illegible] белхан [illegible] деятель. Чехословаки Компарти кхолларх вал., 1920 шера [illegible] социал-демократийн партин [illegible] болчу классан марксистски — ленински парти [illegible] дукха [illegible] партин лакхара. КИЧ [illegible] (1921 шу) — цул ЦК член. 1921—1929 шерашкахь а 1935 шера [illegible] Коминтернан [illegible] член. 1938 шера дуьйна СССР-хь [illegible].

Эггара хьалха Ленин бIаргаго [illegible] хиъна са 1920 шера бIаьстах юхье, социалистийн вовзаш со РСФСР-е венача хана. Чехословаки Коммунистически парти цу хана йоацаш яр. Социал-демократера «аьрдах» тхъама вихал вар со. Эрсий пленара [illegible] новкъостий группайн, ахьна «аьрдехьа» тхъам III Интернационалах дIатоьхна компарти вайшагIоллей кийчо еш лар тхо.

Цу хана со шовзткъа шу даьна вар. Цхьаккха дош хаьцар сона эрсий меттала, большевистски литературах дайра хIама йийшалцар аз. ЧIогIа влияни йир соьга Октябрьски революцес. Са догтийшар реформизма никъ харц никъ хиларах, цхьабакъда, социал-демократеха тхъань никъ шу даьккха вола со большевистски сакхетаман нокъан гIьна вар. Москве варо къоастайир са сакхетамерча вахара шолагIча дакъа кхел.

Цу хана юкъе лаьттача царех чакх а ваьлла Москве ва хала дар. Прагера 3-ча марта араваьлла со Германе, Литве, Латве, Ревале, Нарве, Ямбург. Петрограде гIолле чакх а ваьлла 31-ча марта мара Москве кхачанзар. 3-ча апреле дуьххьашха бIаргавайра сона Ленин.

Кремле РКП(б) IX-ча съезда [1] заседани йолаш дар из. Трибуне аха массазара хьашт билет хьанйиздар аз.

ХьачувоагIа Ленин. Лоаша моаршал хоатт. Немций меттала хетт мишта дIатараьа хьо, эшшаш вола новкъостал дош хьона Коминтерна секретариато, — яхаш, ухх гаргара хана тIамаргва ше аьнна воп лу. Цу юкъа трибуне латт вa, къамаьл деш.[2]

Мишта уьйла дег ду йоссайир сона, малхбузехьарча социал-демократа, Ленина аьнча къамаьле формо? Малхбузеневропейски «парламентски» ораторашна дIахIоттавво со цу хана: шорех дуккхачарга ладийгIаьар аз, цу даькъе Вильгельм Либкнехтага, Бебелага, Виктор Адлерега, Жоресага. Хьалхара дешаш соьна Ленина йоалагIешехь а синкъам са: къамаьл деш вай хьалхарIа къамаьлаш деш цуьна мел шорраш санна вовзаш, бакъдолча кхайла саг вар. ТIаьхьоллара йозаль эффекта, шайх дешхаь дела белгалдоаккхаш вола пафос ца хилар, дог цхьалха дешш, нийсса белгалваьлла бIарг тIаоттам доаццаш, сабаре — цига дар ленински къамаьла формо шакъаьнца хетадалийтар. Переводчика новкъостал доацаш эрсий меттала кхеташ хилар со цун доклахь чулоацам ха йиш йолаш вайна. Цхьабакъда, лозугIаш бакъIерий юкъмарехи бIаргехи гоа сона Ленина дешнаш Iалаьмата чIогIа влияни еш хилар.

Цу сарахье а сай даькъе дневника тIа дIаяздир аз:

«Дукхадах меха къамаьлаш делоьначча трибуно чIогIа ваьке съезде къамаьл, ваз ай ца еш дора. Сихха воагIа деша тIехьа дош, цхьан оазагIа хIама ахаш аьнна ух фразана тIехьа фраза. Къаьстта белгалдоалаш ду но къаьстта уйла тIеепзаве безам болош волча даькъера къамаьл, — цу хана кхы а сатийнагIа хул цун оаз, тоа лакхлу, къамаьл сихагIа хул.

ВIарзаш дIа а дуьшадаь, къамаьла чулоацам кхета ца а беш, цун оаззга ладугIаш меддо аз вовзача хана, сона хетадора Ленин цхьалха ша сан цхьан хIамах лаьца шоайла беседа еш вайна. Ленина массаза а цкъа хаттар оттаду, хIаьта цул тIехьагIа кIезиг-дукха чIаьча оазаца йоз ду цунна. Цун къамаьло деш дар

*) «Владимир Ильич Ленинах дагадовтIарий» V-ча тома тIера. Книжка кепатоха кийчадьа КПСС ЦК-арча марксизма-ленинизма Институто Политиздатон.

1) РКП(б) IX-гIа съезд 1920 шера 29 мартIа — 5 апреле хиннай. — РЕД.

2) 3-ча апреле кооперацехьакъерча съезде къамаьл дар В. И. Ленина (хьажа В. И. Ленин. Соч. бизла гуллам, т. 40, оагI. 276—290). — РЕД.

Кремла Андреевски зале Москва, 1921 шера [illegible] Коминтерна III конгресса [illegible] къамаьл деш ва В. И. Ленин.
ТАСС фотохроника.

съезда делегатех йизза йолча залера хьагуш да.

Ерригача Россера массе тайпара нах ба укхаза—СибарегIара дена малхбузехьарча доазонга кхаччалца. Лакха кIайча аттара кийнаш, военни кочемаш, Iаьржача тIоарска курткаш, шенхаштта хьежаш йола горолерча боллой чIогIа юхьмараш, хIинз а беший дараш санна хеталуш доза мехкарий кортилгаш. Еррига юхьмараш бIарг тIера да боакхкар Ленингахьа, цуй бIаргашкахьа йийзе я — лоаладьча металлах кепеттача санна йола йокхха скульптурин цхьа барельеф.

Ленина къамаьл дIахо ва ду, уйла чIогIагIа тIеерзаьь лаьуш нахе. ТIоаваш тоха аьле айлу кулгаш, гIеккза кIешагIа ца а кхеташ, дIалоашадерхь санна соцналу: вIешкадахна ха йиташ парна кердача фразо чIогIагIа тIеязаче уйло. Наггахьа саг хала юхаувзалуш кхайкаваро мара хьахьоккаш хьера хилча санна чIогIагIча цу сатема вахара белгалонаш. Иштта боакъоаца доал ду Ленина шийна уйлашта меттел, ший халкъа а. Делегатий юкъмарех гу тхона: цун уйлаш—цар уйлаш, цун вахар — цар вахар. Даго а доацаш чакхаьккхар къамаьл Iалаьмате йоавача патетически йоавача фразаца».

ТIехьагIо, 23 апреле, Петроградерча Хилкъа цIагIа, Ленина вай шовзтикъа кIг шу хиаьча сийна хиннача гулъе къамаьл деш вар со. Цу хана со хиннача хьакъхала боарачга ладийгIача белгалдоалаш дар, хIанзара заман активни строй йожарна вийсъеш со волча хана, аз коммунистически балам юкъемацарча эрстинистенне вийсар а, хIаьта Ленин — Iиса Пайхамара вийсар а хилар. Чехски меттала аз даьча къамаьла тIеьIоллара форма петроградски пролетарешта хетаргахьа, дезадеш а, цхьабакъда, цун переводага дадийгIачула тIехьагIа, цун чулоацама овьла бешар уж. Укх тайпара замечани еш доле записка дера президиуме: «Iиса Пайхамара вийсвар тхо овьла доацаш да!»

Эггаз хьалхара Ленинцара са беседа сона хийттачул дьалхагIа хилар, дагадовцаш, 5 мае. Доккхача театре митинг гулъе лаьрхIадар хIаьта Польша Советски Россех латарна дуьзадешна[1]).

Митинге вола со Театра хьалхашкара майдо гобаь латт, са документагIа со чекхвалийта. Соцарча новкъосто со хьача мехкара веш ва аьарах, «Масса метте гIолла лели бекъо а ухх документа даь» аьнна са документа тIа дар йоазув дIахьувкарах хIама хилацар.

Шемскархоча сатийна, цхьабакъда, хоадамболлаш ду мол:

— Бакъдуй хьо, новкъост, ишта издаьт цу тIа цхьабакъда, из чисела дац. Тхо военни нах да, оздабелам болга тхога дийна хIама дац, укхна новкъIеме дар приказ за. Мегавдаш!

Шиккха мар сона, сайна тIевашкахьа сайцарча новкъоста цхьаннеца къамаьл деш.

ХIаьта цIаяз юха а аьна аз сай накъхь дневника тIа дIаяздар:

— «Аьа, новкъост Шмераль! — Цаг ва сога кулг кхувдадеш, кIеьлла, дег тIарча безаме са

1) Авторо ювар 1920 шера 5 мае цхьана хиння ВЦИК-а, Московски Совета, гор. Москверча профессиональни союзийн фабрично-заводской комитетийн заседани а. Цу заседане В. И. Ленина даьча къамаьлага хьажа Соч. биззалла гуллам тIа, т. 41, оагI. 112—118. — РЕД.

кулг тоIаду, хIаьта, кхы из дIа ца а хеташ, сона хьалха ваьнна вода, шийна тIеххьа со а ийна. ХьалхагIа со чекхвалийта па тигача цIеэскарххоно корта хьаьйбу, веза къема кIай церташ гучайоах, чакхдорла тхона кхаьнцена а никъ лу. Цу хана а кхы сакхета ва со се вугар малав. Хьацар дашначча: бIаргасьнашта юккъе гIолла дIахьежача, сайна хьалдашкахьа бIаргагу сона кIезиг тIабаьнца санна хега букъ, корсача зилоу аь пиджак, дукха лелаь тишъенца ботинкаш, тханига бозхлоша лелаер санна йола пилапа. Са кхочаш дош ала а кхелахьа театра здане чу дар тхо. Арарча сердалонгара чуваьча сона хоттача баьича ласIаш тIа хIама бIаргагац.

— Юххера а хIинз бIаргагу-ях сона дао! — йоах новкъоста, хIанз са пхьаьг тIеккIаз а белла, дIахо ду со.

Из ва-хьог! е вай-хьог!? Дега эхьаалала Iимерзали боарам боашар чIогIа хул сийлахь-йоккха кIи гаьчвара нара хаза вай Iенинза болча наьха.

Ний хьа а ейлаенна, театра дирекцо вIамагIана салоне дIачудьлар тхо. Ший [illegible] юкха латтача тIаьда тIа Iо [illegible] кхесса, массаза а белгала болчий чIаштаргбаьнне корта хьаьгучабаьккхар ва. Юхь-дуьхьа а эта иштта лаьттар со дуьнен пролетариата сийлахь-воккхача бьччона.

Доладеннача а кертеерчунгара дIадоладир во къамаьл. Сай биографих юоца безам дийцабер са. Ленина со юкъагIоаьх:

— Оаш лелалар, шун дагIадахкар сонга хойш ва. Цу хьалаьтехь дуьне [illegible] — ДIадахача сай социал-демократически заманашкара дуьн бадах вийтаро сона ва дийцадох. — ХIаьа Евроне латта нийа шишта лоарьI Iа?

Цигача дIайоладелер дIахо цун уйла чIогIагIа тIеерзаль, укх сахьате Iалаьмате доарзIаме политически къамаьл не воаш вазе а, шовзтикъе кха миттахь соргIа но йIеьаьь беседа. Мел дIаница вле а. Чехословакерча Юкъерча Европерча тIулакхайе уйлайн хьалхетаь из шийга воне беш йола хIара факт чIогIагIа терккайора цо.

Сона холорь, сай оза, чIогIагIа терзо цхьалолча хаьеь Iалакала латтаменаш е РСФСР-е беьнача нагтахье маре боацача кхычча мехкашчарча нахах цаI со хьажарах аь на Iеш, социал-демократ со воланзаь а еш хилар. Цо са сатем боабир. Эггара дуккхагIа хаттараш тора сога Ленина къамаьл доле Чехословаки мишта латт яхаш.

Цо ма вазкинешта юкъара аз шолагIча дайнахьа дневника тIа сайна дагадоагIачох, сайна хоачча тайпара дIаязйир укх тайпара уйлаш:

«Финансова капиталь заманахь, империализма заманахь ала йиш яц. формальни политически шийлоIаме дола къам кхы мел волча хIамашта шиа лоIаме да аьнна. ХIанз къаьстта шоай тайпара формаш е сайна лаьттач тIа бахь дукха а дуккагIа бола вах эггара дIаьхагIа холче капиталистически мехкашкарча дукха а кIезигагIа бараша колониальни финансойна лоамаь лоаттабеш. Къамаш шо-шоай лоIаме хилийтар духьа лоаттабу къовсам тIаьз тIа-тIа дукъхатIа цу Iазапа духьала лоаттабеча къовсама маIан лоалаш хурга. Из хIанзарчен тIаIоатIачен канарча къамаьн деша леораIа йоатIа формула я. Дунен империалистически тIехо алхха формальни буржуазии демократе хьажа хьегучаьккхай

цунах хьахулаш дар цо практике сихха къахьетамноша дIахьоккхарна. Ер тIом чакхбаьнначул тIемаьтIарча практико бIарчача къамажка а дIахьокхаргна Версальски машар хьакхеллача «малхбузехьарча демократе» доккхал а хьахаабадача «къаман лоIама» принцип алала формешна чакхьаьндарол нах Iехабина хилар. Керда хьахийнача еррига къайна пачхьалкхненашкен колонешкен къахьегамхошта практика бIаргагурга алала политически мара кортамукхале ца ккачар бIарчакз къовсаца а мел кхолчамбоалар да. Бакъдоле бола пролетарски интернационализмо дIадахь аьхьа мехкарча пролетарски къовсама хьацташ дуьнен халкъашта юкъе лоаттабеча цу къовсама хьоштамта тIамараладаргь а буржуазе тешаьь дола халкъ дуьнен ечаттанахь эшара эггара йоккхагIйола къамаш мердаша е шо кхачаш, кийча хулгаь.

Со доклал деша [illegible] хиларач, тIаьхьа дуне а аьнна хеташ аз дневника тIа дIаяздена Советски республиках летачь Польшаца цу хана лаьттача тIемах Ленина дийцар.

Дукха ха яьлзарьа хаьаь хоаш хилар, [illegible] дIайолалу [illegible]. Тхо трибуне хьалгIадалар. Къамаьл ду дош делар Ленина. Из къамаьл даь ваьнначула тIехьагIа цунна дIатIаьолла тIехьатIа сона гучадаьннарох доарзIаме хоамаш кхачал аьнна цунга хабар даь вола новкъост. Ленин цу сахьате Совнаркоме вахa везаш хилар.

Трибуна вокх оагIорахьа вагIар со Iохайна. Исторически доарзIаме тIулакхаш духха долаш ше воллаше хьа а. Ленин ше дIавахале енциклапзар цуь хьалхагIа ше дIачигача къамаьл дIамийзача сагаца беседа яь хилерах. Цо [illegible] блокнот хьаь а экхийта, цунна юкъера лист хьа а яькхна, къоалачча цхьа хIама язду [illegible] юха из тIера цхьа лист чаьара кара яхаш, сога йоагIа. Немций меттала яздаьл записка, къаьст-къаьста дешнаш чекхаьза е шоа-шоза кIаагIоьле хIама хьехар да. Перевод из долча тайпара дуьйлосла аз на:

«Новкъостага Шмералага. Нагахь санна хье дуьнагIа нахе хIама йийа а мел чIогIагIа къахьйигал а, хоп ца дуькха-лушь е духтIа ца воалалуш Хьа нуьс а (хIаьта из, халахете а, вайна юкъе ехет-кхета вийсалуш а хул), дукхъал сога хабир дерзе Iе (телефонограмме Кремль, коммутатор, ЦэоалагIа этаж), а йоазвица, коммента тIа гIоле а дей тIелефонгара-чехскатара шийта. Хьога эггара дикагIа доза моарзал дур Ленин».

21 мае со Iеш хиначча «Савой» яхача гостиницерча телефонатIа саррачьа Ленин волча Кремлерча цун хьаьтаре вийнар со. ХIанз оаха къамаьл деча хана Ленина ма дарра лушдар сога Чехословаке коммунистически парти тьяраи. Сона хьехар ир «аьртехьарча» социал - демократически парте массош организаце тао ма лу доьхтагIа дола заькъа III-ча Интернационалагахьа доккхара мишта болх бе беза, социал-демократически партеза юкъе вIашагIхийттава бахьлой керттерча дакъхаццара бувзам ца а ба бела, компарти мишта вIашагIйолла еза.

Москвера со юха цIавоагIача хана кхы тоьда саг вар со. Шерича дегацер тешаьнек тхоьш дIахо коммунизмагахьа, большевизмагахьа деIахкулара къаьхьа тIа лаьтар со.

СЛЮДА ЧЕКХДОАККХАЧА ЦЕХ

[illegible] «морд» хьаь [illegible] стенкай сомал. Корах чухьажача массаза дIагучача лампаш, цар кулгаша [illegible] гуш. Цхьацан шу хана со ухьаьв [illegible] хана шоай бо йоаммо хьакхаьна тIера бIарг балхаца ухха [illegible]. Нагар уж шоай кулг ховдадер, цо мора вIешка боалеш слюда цо [illegible] хьар.

[illegible] бола боре цу хана [illegible] Арапханова Зинай кулгаша. Тайша ер из ший дитхьача нIоагеш брек чекхйоалийтаргIоацерга, ирача урсе поадаргIоацерга. БIаргий новкъостал дукха эша Iомалуш дезагIаьа кулгашаш. Цу хана юазьна мара мала кхоьна кланцар Зинайна. ХIанз сийлош Досаь тIа эггара лела лагт цун тайпа цIа. ХIанз килограмм заьлал слюда чекхдоел цуь кулга хIера сменагIа. Из к хIама це юшаш ши норма.

Октябре цIей дагIадоеча денош дар со Сунжениски [illegible] Первомайскерча цеха [illegible]. Из динагIа дезда гIерташ шоай дола кьнар тIадеийв ньеьгаш бар уж. Ше даьлалу болх таров тIа билар айи Боешеча Зина а, 700 грамм хилар (сменагIа йола норма 540 грамм).

Цунна тIехьа ера тараза тIа цун новкъост Костоева Зоатхан а. Шийа дукха хьала хиийтанер цо Зина.

Дукха ба цаха 40 йоI чуайгIа хо коллектива къахьегамо сийдоаш берган Хашиева Клабин, Гарчеева Люба, Тумгоева Аса, Изамиева Лейла, Оздоева Сацу, Хашиева Фердоус, кхыбараш.

10 бетта задани 110 процент кхочашъбай цеха коллективо. Къаьстта лакхьалар къахьегама овсаре сентябре (124 процент), октябре 126 процент кхочашйир бетта задани.

Кхы а сийрдабоала бокIа ца В. И. Ленина юбилейн сийна болалламаш хьа сийг.

А. ДАРБИЕВ.

ЧУЙСКИ АТАГIАРА БЕРКАТ—КЪАЯЛБАСЕДЕНИНА

«Махка сонай тускар» ала Киргизерча Чуйски атагIевах. Цхьалха а ца лийкаьча тайпара чIаагIа хьайкъаь укхаза саь 1969 шера а. Республикерча ерригача грузовой транспортах дIаьаьлагIа алхьа да хIанз гуйран беркат хьагуллдеш цIеоавн.

Средни Азе йоккхагIйолча Тохмакски консервни заводо укх шера чакхъяха дIачуоаргIа алхха цхьан помидорий 21 вавр тонн. Предприяте арахаш консерваш миша дIамай кхоэтаь мтт соагIа тайна. Предприяте арахецача продукцо йоккхагIйолла дакъа Юсарча Къаялбаседени Голодерча Малхбоалени рачайонна дIакхуьхьайт.

Хоаллаза цун баранаш соннак букъ баьнкха етта йаймаш. Продукташ дIачулорьча мейдан тIа латташ ерриге цаI — цаI-ех мишут мара цхахьа йаймашаш. Продукцин йоаь вIашъаьмхуз тIехьагIа ца чекхйоахача автоматически лечен тIа йола лоаткечен транспортерам тIа гIолла. Дезоле бIайсанней 130 тонна томатиш цкемхала йа хлоатиш и дезе. «Лачь» яха из лоацн шийтай Венгерска Халхьа Республика дIа-[illegible] Токмакски заводе [illegible].

Предприяте ший хIара шерра шера тIабеттаьу. Нагахь санна заводо соахка консервий 21 миллион банка арахийцаьле, укх сезоне — 36 миллион. Из я Iаьржача смородинах, [illegible] хьомерн Iаьржа смородина, гIонгIаех, хьаче, боалех, гуржий боалех, Iажех аь компоташ. Сонаш — томатий, малщай, ковеси, Iажий кхоий... Маринованни перцаш, патиссонаш, баклажанаш, кабачкаш. Тайп-тайпарча баьлядарех аь икра...

ХIара деша кийчача продукцо склада тIайоагIа машенашкъа состав. Керттерча дакъе укх адресагIа ух Чуйски атагIен беркат: Иркутск, Красноярск, Братск, Хабаровск, Кемерово, Улан-Удэ, Петропавловск - на - Камчатке, Магадан.

Азат УСЛАНОВ, АПН корр.

Дукха хало Iовша йийзар дIамма волча хана Эльмурзаев Iадe. [illegible] ВКП(б) [illegible] Цу [illegible] къаьстта чIоагIа дукха хало тIанхадаьча [illegible] дезал [illegible] Эльмурзаев мугIарна. Иштта хало Iовша йийзар Къилбаседа Кавказа кIантараш тIагIертача шерашка а.

Шерра Iаьдаз эттар, [illegible] Эльмурзаевича кооперативни техникум толамца чакхьаьккхар. Ший специальностах болх бе йиш болаш яр из, цхьабакъда халкъа дукхагIа эшаза участке ваха дайра цунна. Цудуьхьа «Кърасный Октябрь» заводе вьинка пхьарая белта вола из. Хьалхарча пхе шера план хилал хьалха кхоачашйир [illegible] хьинар кхо ца деш болх бу цо, доккхий къахьегама толамаш доахача дийна ворья. Цу кхаь шера цхьа сиена дIахийтинар цо заханаш тIеххоачаш ца ет. Цу хана цо Эльмурзаевс хоакхие къахьегамхо хилар из коллектива бокъонна вола член хилари хьаьдоккх цу шерашка из ВКП(б) членалла дIацаро. Цу хана дезз 37 шу даьннад.

Шераш сиха дIаддаха. Иштта сиха дегIа а ухаш тоекхай Эльмурзаев Iадa бера дешара шераш дIаддахе Урус-Мартановски районе «Ленина никъ» яха колхоза а. Юкъхаьнца къонача колхоза чIоагIа эшаш бир специалисташ, хIаьта цу хана уж лех хала а дар. Иштта хана хьалаш аттача хана колхозе дийхар ва. Эльмурзаевгара ше ваьна юрта юха белла вар. Юрта болхаш абботе шийгара догIа дакъе лоарра, цар дехар кхоачашдир цо. Колхоза коммунисташа массаза вилла а волаш шоай вожакилла хорж из.

Сиха дегIаьх, чIоагIалу партийни организаци. Дукха хьалхевбир коммунисташ, партийни организацина кулгаде йиш бола новкъостий. Цул тIехьагIа юртбоахкама эггара лоархIамегIарча, белхтохаднегIарча участок — хьайбий кхоабама кулгаде хьожаву коммунист вов. Эльмурзаев. Цо кулгадаьча 1934—35 шерашка районе хьалха латтача шурий-товарни фермашта юкъе йода колхозе ферма. Ше болх дика вIештIехкьбакхь хана хилар къаьста кьахьеккхар цо цига. Цудуьхьа парте райони комитета рекомендацехь. Шеча Эскара шIерагIча артелачленаша массаза ваьла а волаш доккхал председателлалла хорж из. Парте райони колхозийн вийн бешо тешам боабамо воа. Эльмурзаевс. Колхоза дерригIа доа хьтохье сихха дегIалле холадар. ЧIоагIъелар цун экономика а, 1938-ча шера иштта хьинар къахьегам, кхоачушдеш чIоагIа доарIарIаш хиларах из хорж Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла.

Колхозника деттах хьаьаа котаннешти а чIоагIа шоаш бар цу хана йоккха опыт йола вощ-

КЪАХЬЕГАЧАР МУГIАРАШКА

мунисташ. Къаьстта чIоагIа эшар уж ВКП(б) райони комитете. Цудуьхьа из хьожаву цига балха. Цу хана парте райони комитете инструктор ше волаш цо дика болх бара тешал ду цунца болх баьа къонача коммунисташа Т. И. Индарбиева, Р. А. Айдамирова, А. Т. Габуллаева, Д. Ю. Тучаева, кхы дуккхачар.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом хIаьоладелар. Хьинар кхо ца деш къахьегам дийнар тылерьш советски наьха. ТIема эшараш Iалашъяш дар деррига халкъа боахама доавлош. Цу гIулакха юкъе дика дакъа лацар Шеча Эскара шерагIа колхоза коллективо а. Цу халача шерашка шига продоватеталла хьожаву вов. Эльмурзаев. Ше цига болх беш волаш ала ца шIагIар а хьабнохкир шоа бокъонна из кулгадно хилар, пачхьалкхенна ялат, дулх шура мехкола продукташ дIалалара план массаза тIеххоачашйора волаш. Да тIехьагIа Грозненска гIертар къана моостагIа. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат ше хилярга хьажжа моостагIеса дуьхьал Тайрка дисте укоспеш ел нара из. Цига хьинар дакъа лацарах «За трудовое отличие» яха медаль елар цунна.

Хьинар доза саг, бакъвола коммунист санна вовзаш лоархIаши из из Казахски ССР Мичурина цIерагIчен «Авангард» яхачен колхозашка. 13 шу гаргга ха яьккхар цо цу болхамашка къахьегаш. 1967 шера Iадa Эльмурзаевичa 60 шу дизар. Цхьабакъда пенсе вахa уйла йолаш вацар хьаькь ваьна коммунист. Тахан а тIехьа къахьегама вийте лаьтачарна юкъе хьалха латт из. ХIанз из болх беш ва Мичурина цIерагIча совхозе гидротехникалла. ХIара шера цо кий дуьл 8 бIаь гектар йолча сомий бешемашка, иштта баьцдаларий, цекара сенслай, кхача юртбоахама культурай участкашка. Массаза а дика долх ду цо шийна хьаьнича участкашта.

Иштта лаьцаре къахьегаш дукхача шерашка хьавоагIаш хилара дувзадена совхоза болхлоша чIогIа сийдеш лоархIаш да из.

Дукха ца болаш воккха саг ва вела а хIанз а белха мостара латта дега аьн къона коммунист Iадe Эльмурзаева. Массаза а хьийнам тел цо коммунисташта. Дуккха къатена балдаш ду кийрхоата юкъе. Совхозе дикагIвола политинформатори агитатори лоархIаш ва из. Иштта шIена кхочачаьду цо халкъа тIахьйжама контролера декхараш а. Сийлахьа цIеккхе лер йовзийтабаш ба къаьнаш коммуниста Эльмурзаевс Iадe хьабена хьинарнена никъ.

А. ПАЛЬЧАК,
КПСС Урус - Мартановски райкома организационно-партийни отдела заведующи.

ТХО КИЙЧА ДА

Кхаш лаладеча механизаторий балхаш Iа тIаккоеччача хана чакхдеол, хIаьта уха, шертбоалла машинаш тоерий, балхаш дукхагIча дакъе цу хенаь мара йолладаш. ХIанз уха мастерско коллективо кийчо ех а ремонтах балхаш хийнна лоларгхоаш къамаьл хилийтара. Иштта, ремонт еш эшачIаьла запасни деталаш Iалаттоеш ба уха эксплуатероаш. Эшар доа дувза къахьийгад мастерске чу а. Масала, технически ремонт яра балхаш сихаь даьри чакхдахара керда станокаш оттаьай. Иштта, меторапита обкаттка ира, тракторий гидравлически оборудовани тоаяра станокаш, хIаьта ступицаите, валишта, полупитникаита выпрессовка яра укх шера эггара хьалха гидропрессе оттаьай, йолаш а токсвиния аппаратура тоаяра керда стенд а.

Мастерска чоаданна балдаш дераш йоккха опыт йола нах хила беза. Уж хIанз кхашна бола беш боабхача механизаторашта маьера хоржаш да тхо.

Ай мастерске бола йертболча вала лертIа къахьегама къамаьн хилийтара а уйла хьа окха. Тоаль аьмнай отопление система, дика кийчлой цIе углеш, кхмарраш. Уж балхаш даьраш тха слесараш ба. Лоацца аьлча, бIазе хьатIалаеь ерриге техника тоа я аь. кийчоя линейка тIа дIаоттаяра шоай хьинар кха ца деш къахьегаргдолаш ба уха мастерске болалой.

Т. НАЛАЙТАНОВ,
Сунженски района Нарова цIерагIча колхоза МТМ заведующий.

Приморски край — оалах биологически активни веществаш воахка женьшень эра тIайоахк. Лаьттан тIа кIезига мара бопушча моттиггаш яц. Иймеша везнкоерскилнко укх шера кичахбалахенна дIадургаь дар-бо ооалай машаакъа ет килограмма гарга. Дорбош оалаж а даьшш цIабоагIа хIанз промысловикаш.

СУРТА ТIА: промысловикагара Игнат Игнатьевич Куценкогара женьшень хьацаш воала ариомщик Леонтий Макарович Пильао (аьрдехьа).

В. МУРАВИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪОНАЧАР КОЛЛЕКТИВЕ

МоллагIа дика гIулакх деча хьалхерча мугIарашка хул хIанз са буьна безам бола нах. Уж ба Ачхой-Мартана района Закий-Юртарча юкъерча школа комсомольцаш. 71 комсомолец ва цу школе. Массадолча хIамайна шоай школа зикагIа хилар да царна дезар.

Дешара шу дIадоладеча деша ца доагIаш цхьаь цаI бер дусаргдоала гIулакх да комсомольцашта эггара чIоагIагIа дагадоал-

дар. Из иштта доладаь дар юртара деша ха йола дерриге бераш дешара шу дIадоладуш школе дахкар.

Деша ха йола дерриге бераш дешара шкъеоара, посташ а комсомольцашта вIашагIа а ехка укхоле болх беш. Цул совгIа цу гIулакха лаьрхIа комиссе а а. Дукха деша къестаду цу комиссе членаша.

Комсомола райкома инициатагIа вIашагIъелла къонача дзержиний группа я школе. Шоай къаьстта кабинет а йолаш ба дзержинцаш. Укхаза гулалу уж

тайп-тайпара дешаш дуьна, дагабеза. Сарра-сарахьа шоай кертага, клубе дежурство дIахьухьа группа членаша, бакъонаш телзарчаца къовсам лоаттабу, деша хьа ца ухачар е занятенашта тIехьабусачар гIулакх къестаду, иштта кхьалараш ду.

ПхелагIча классе дешаш вар Магомедов Сулейма. Шийна дагадехача мара деша хьа ца воагIаш занятешка ца ухаш во дешаш вар из. Теркал из веш витанаар дзержинцаша шоай новкъост. Цунна новкъостал де лаьрхIар дар. Аьтта дадар шаьхьаша цунна

бола бе. ХIаьта а шоаш хьаьчо хьатIавоалавир цар кIаькх. ХIанз дешаш, хьехархоша шийга хахар а деш дика дешаш ва Сулейма.

Школа комсомольцашта карагIдувла цу тайпаса гIулакхаш дукха да. Тийна аьнк гуллам ай юхха массайолча школашка кхайкаьча дуьхмесчинне хьинаре дакъа лоаш вар. Ахъ тьни совгIа тийна аьнк хIиналехьа дIачуйленна вар. Юртарча общественноста новкъостал ду периодически изданеш йоха юкъе дIайоаржаяра. Шоаш а хьаьчо тайп-тайпара журналаш газеташ.

В. И. Ленина юбилея сийна шоай школе баьчча музей хьелла лаьрхIад дешархоша. В. И. Ленина вахара цун гIулакхаш дуьхьаш йола дукха материалаш Iалашьяй. Вьачхана деталь степнаш альбомаш кийчдеш ба, В. И. Ленин бIартаваьйнача а цунна къамаьл даьча а шитаньа переписка делаь.

Иштта дика деша а шоаш шараз меттал еррига юрта а общественни вахаре хьинаре дакъа лаца а вIашагIъелла Закий-Юртарча юкъерча школа комсомольцаш.

Л. МАГОМАДОВА,
юртарча библиотека белхало.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI., 15 ноябрь, 1969 шу.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

Укх денош(к)а республикин Министрий Совета заседани хилар. Цига дийцир республикин вахара тайп-тайпарча оагIонаш хьакхехьара лерсекх дош.

* * *

Наурски районан къахьегамхой депутатий Совета исполкомо отчет юкъахаш Министрий Совето белгалдаьккхар КПСС XXIII съездан решенеш, партин Центральни Комитетан соцам, бохамен социально - культурни дешаш къестадечара Нохч - ГIалгIай АССР юртийн поселкайн къахьегамхой депутатий Советийн лоархIам лакхбарах дола закон кхочашдеча райсоветан исполкомо хоалдам боллаш бела болх бь хилар.

Районан исполнительни комитета а юртийн станицайн къахьегамхой депутатий Советийн исполкомий а болх товлуш боагIа, общественни вахаре хьинарегIа дакъа лаца бьйнаб дуккха депутаташ Советийн массазара комиссеши, исполкомий заседанешка, районан, юртий, станицай Советий сессешка дукхагIа дувца даьцад бохам дегIабоалабара а хIаьта ништта районан культурно - бытовой гIулакхаш тоадара а лешаш.

Цудукхьа тIехьарча хана цхьадола толамаш дахках районан бохкама гIулакхаш тоадеча. Хантама - климатически хьалашка диллача шу хала хиния деле а пачхьалкхенга юрта бохкама продукташ йохьара план толамца кхочашъьый районан бовхамаш. Дикка дийбад районе хьайбаш. ДIадийна доалаш латт гурахь дув ялат. Шерра хьрхайр районо В. И. Ленин вахь 100 шу дузача дени сийлена лакъадара социалистически яхь.

Цуниа цхьан белгалдаькккар Министрий Совето районан исполнительни комитетан балхаца цIенхашттара кхочамбоацараш а хилар. Ше тIевйо решенеш кхоччашьелга во IалашаУ райисполкомо, цу гIулакха кхочам боллаш тIахьожам лоаттабац. Из бахьан долаш гучадалинe цхьадола кхочамбовцараш дIадаьхадаш.

Министрий Совето ший соцам тIа деккарийла йир районан исполнительни комитет ший балхараш кхочамбоацараш дIадаха. Цо белгалдаьккхар экономика а культура а дегIабоалара, халкъа бохкама лелаш уттаяра, финансировани яра лоархIаме дешаш къестадечара моттигерча Советий лоархIам лакхбеш цу хьакъерча пар бокъонех боагIача тайпара пайда эцари дииза дартдоваш хилар.

Къьэстта теркам тIабахийта бовии хIама лаьрхIар Министрий Совето В. И. Ленина 100 шу дузеча денна сийлеина лакъадаьара тIеняда социалистически декхараш кхочашделга Iалашдара районан ерригa Советаш а цар исполнительни комитеташ а сарцагIйоахилга.

Советаш а цар исполкомаш а чIоагIа теркам тIабахийта беза капитальни гIишлош хьалъяра, моттигерча промышленноста болх тоабара, колхозий вахаре демократически принципаш нийса чакхъяхара, лаьттах нийса пайда эцара, социалистически доалахьа лораяра, бахача наьха культурно-бытови хьелаш тоадара дешашта.

Къахьегамхой депутатий Советаш деккарийла йир Министрий Совето районан управленеш цхьана доакъар Iалашдара, хьайбай помещенеш Iаша хийтьара гIулакх тергал а дов, хьайбай бохкам тоабара плане оттае.

Шерра юкъеоза беза балхе бераргIа депутаташ, тоабе беза Советий массазарча комиссей, депутатски группай болх. ЧIоагIа теркам тIабахийта беза юртийн станицайн Советашта юкъе социалистически яхь йоарлаярах хьалха леттарий опыт массанена а дIабоаьзийтара.

* * *

Ништта хьакхар Министрий Совет дарбан учреждений материально - технически база чIоагIъярех республике бахача наха - ду медицински гIулакх тоадарех дешага.

Министрий Совето тIанийцай дарбан учреждений материально-технически база чIоагIъярех республике бахача наха ду медицински гIулакх тоадари хьакхехьара план, Цунца дувзаленна городийн районийн къахьегамхой депутатий Советаш деккарийла яьй шоай чотах дарбан учреждениш хьалъеш йолча колхозаштей предприятештей проект оттаеча, строительно - монтажни балхаш дара заказаш дIа-хьа нийсдеча новкъостал де, уж гIишлош материалашцей оборудованецев Iалашъьара гIулакхага хьажа. Министрий Совето бокъо еннай санитарно-эпидемиологически станцей планал тIехйола накопленеш уж учреждениш хьалъечие капитально тоаеча дIеахийта.

Министрий Совето деккарийла йир «Чечингтрпгражданпроект», «Грозгипроселькхозстрой» дарбан учреждениш хьалъяра проекташ оттаяра хьакхехьара шоай министерствашцара, ведомствашцара, предприятешцара, организацешцара договораш оттаяьа хаина кхочаеше.

Министрий Совето дииза дартдоваш лаьрхIар предприятей болхлоштей колхозий членаштей гIулакх деш йола территориальни поликлиникаш аппаратурацей оборудованецен Iалашъелга. Цо бокъо еннай предприятешта цу гIулакха йоагIаш йолча фондашкарча средствех пайда эца.

* * *

Дына культий хьакхехьара законаш кхочашдаре лоаттабу тIахьожам чIоагIбара де дезарий хьакъехьаре воо вуеш, Министрий Совето белгалдаькккар дына объединений гIулакхаш законо оттадаьча доазонел тIех во даллийтара республике дикка балхаш дов дале а, дукхахча къахьегамхой депутатий Советаш дына хультех дола законаш массане а дувинлга йоиншаш кхочашделга Iалашдара гIулакх тесса ледадеш хилар.

Министрий Совето деккарийла яьй къахьегамхой депутатий городийн районийн Советаш дына объединецей, къьест-къьестача наьха, гIулакхерча наьха оагIорахьара дынах дола законаш телхазе гIертар лелаьу гIулакхаш ший хаиначa теркалле, гучадаха, хьаьада юхатоха. Уж законаш кхочашдара лоаттабу тIахьожам чIоагIбаре тоадем боллаш йола мероприятеш чакхйоахилга тIаьхьалод Министрий Совето городийн районийн исполкомашта.

АРТЕЛА ЧЛЕНИЙ ЙОАКХО Ю

Ростовски областерча Ленина цIерагIча юртбоахамо артело укх шера тхьаь пхиъ миллион сом ахча дIадехийтад колхозхошта мах боацаш деча гIулакхашка. Артела центральни усадьба уллача Гулай-Борисовка яхача юрта бахача наха мах белаш электричествах, водопроводах, радиох, юртбоахама балхаш деча хапа мах боацаш дав хIама тел. Общественни кхачах льготи мах хаьаша гIаз а бекха лайда эц колхозхоша (кхаь тайпара двар долча обедах 25 кепиг доакхх). Даьй-ноаной цхьаккха хIама долаш берий бешамашкен яслешкен бераш кхабарга. Юртарча школе-интернате дешархой Iалашбелга а ништта шийна дIатIанийцад колхозо.

Ленина цIерагIча юртбоахама артела бIаьи тхьаьи члено укх шера колхозо мах боацаш енача санатори путевкаш се а лелад, дарба а дайтад.

Ленина цIерагIча колхозо, кхычча боахамашца цхьаьна, город - курорта Соче райне Олевий хьесапагIа «Тихий Дон» яха санаторий хьалъю. Из хьалъяь яьннача тIехьагIа хIара шера цу санаторе 500 саг ахийта йиш хургья цунга.

ЦаI хинна Iаш Ленина цIерагIа йола колхоз морг. Ахархошта мах боацаш гIулакхаш деш 320 боахам ба Ростовски областе.

Петр ЯЩЕНКО.
АПН корреспондент.

Грозненски химически комбината № 12 йолча цехо дукха латт «Д» яхача смена коллектива. Цхьа бутт дIабахийтабац цо укх шера бетта плана тIехкхоачаш ца еш. ДIабахача итт бетта цеха сменашта юкъерча социалистически яхь диазе хьахара моттиг цхьахай цо. Цига къьстта дика къахьегаш а коммунистически къахьегама ударник, аппаратчица Куликова Натальа, ше бахьан долаш цхьа хьовзам хилайтац цо балха тIа. Массаза а нийса лелаш технологически режим.

СУРТА ТIА: болх беш а аппаратчица Н. Куликова.

С. Хутиева сурт.

Теори кIоаргга Iомаяра

Партийни дешара системе занятеш дIайолаенна бутт баьнаб. Тха районе хинача хьалхарча занятей итогаша хьахьехьад коммунистий, комсомольций, парте воацарий марксизма - ленинизма теорецаа безам совбалаб, политически знаней боарам тоьал лакхбеннилга. Дукха керда декхараш уттаду цу гIулакхо Ачхой-Мартанан районан пропагандисташта хьалхашка. Тха дукхагIа бола пропагандисташ дика лоархIабу церех. Районан ерригаш звеньяшка партийни дешара шу коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъерча Совешице материалаш Iомае йохьйра дIадолладелар.

Лакхача идейно - политически хьалашка чакхъьийнай хьалхара агитатеш «Самашкинский», «Новосельский», «Орджоникидзевский» совхозашка, кхычахьа. Занятешка хьа ца воагIаш цхьаккха вицац цу боахамашка, хIаьта помещенеш дика кийчъяь, мел эш гойтара пособеш йолаш я, беррига лaдувгIоадой дешара пособешца Iалашбьаб.

«Самашкинский» совхоза пропагандистий говзал, шоай занятей чулоацам. Боккхача безамца лелабу цу совхоза пропагандисташа къахьегамхошта революционни теори кIоаргагIа дIайоаэийтара болх. Уж ба пропагандисташ совхоза агроном Газиев, отделений управляющий Магомадов, Шляхов, кхоаттера зоотехник Тепсаев, кхыбараш. Берригаш а лакхерен юкъерен специальни образовани йолаш а йоккха пропагандистски опыт йолаш а ба уж.

Совхоза парткомо кхыйола поручениеш телаш пропагандисташта, нийса эца новкъостал ду.

Политшколай ладувгIархоех дукха дика агитатораш хьалийнеб совхозе. Уж ба хIанз совхозе тайп-тайпарча участкашка агитатораш бола З. Рак, В. Шевелева, Б. Астарханова, Б. Лозовский, кхыбараш.

Ачхой - Мартанан районе массахьа дерригa дика да ала йиш яц. Цхьайолча школашка доха а ладувгIарий а пропагандистий а дисциплина. «Овощевод» совхозаи «Лермонтовский» совхоза IV отделенеи доагIа из.

КПСС райкома октябрь бетта хиначча бюро политдешара хьалхарча занятей итогаш яьй. Цу балхашара кхочамбовцараш дIададара де дезараш белгалдир цига.

Керара шу — Ленински дешара шу онлаш яе хилара тха районан партийно - комсомольски дешара системе керттера моттиг дIалоац ленински тематика. Цу темах теоретически конференцеш чакхъяха лаьрхIад оаха: «Пачхьалкхех революцех» яха В. И. Ленина болх цун лоархIами, «XIанзарча капитализмах империализмах бола ленински хьехам», «Ленин коммунизм хьалъяра проблемаши», ништта кхыдараш. Цул совгIа пропагандисташта лаьрхIа методически конференцеш ергья районе.

Партийни дешара занятеш дIахьош боккхача лоархIаме да ладувгIараш марксизма - ленинизма произведенеш, политически литературе шоай лоIаме Iомаза Iомабар. Цу гIулакха хетаьь боахамашкарча марксизма - ленинизма ларий школашка цхьаца занятей яьй. Цига книжкаш бола бе, лоархIаме дола хIама хьатIеIоза, конспекташ уттае ладувгIараш Iомабеш хинаб пропагандисташ. Дукха теркам тIабохийташ дийцад библиографически болх бара ленински опыт Iомаяра дешаш.

Ленина болх эргабахар, знанеш лакхъяр, балха керла методаш лахар дIадех пропагандисташкара ленина хуналуш латтача дукха политически вахаро. Пропагандисташта долча новкъостала лаьрхIа укх тIеххьарча пхе шера даим болх беш я райкоме пропагандистий семинар. 28 октябре цу семинаре хьалхарча занятеш плаваши конспекташ бийцар. Къьэстта балгалье безам ба са

О. САЛИНА,
Ачхой - Мартанан райкома партабинетан заведующи.

Пионерий цIагIа

Дийнахь сарралца сацац Гудермесерча пионерий ЦIагIара гIарош. Цхьанне милеш доаош, вокзалехье цахза буэла Iомалуш, а кхычча гIулакх деш боахама пионерий гIараш а уж. ЦIоеш дешарш мультабелна укхаза гулу уж. Тайп-тайпарча кружокашка дIаязбенна цхьаьца говзалаш Iомаш ба пионераш.

ХьаланагIа укхаза бола беш хиначча дорожной, хоровой, драматически, вокальни, инструментальни, кхыча кружокашта дукха ха бовцаш кхе а массахк кердараш тIахийттей. Уж а, масала, кхоначa кинотехникий, къоначa скульпторий, авиамоделистий, кхыяраш.

Боккхача безамца уж бераш интернациональни доттагIала клуба занятешка. Сакъердаме мероприятеш дукха а лиэна юкъа. Цераш цхьаэрца чакхъьяха а башна хIанз кердараш кийчъеш ба кружковцаш. Владимир Ильич Ленина вахари гIулакхаши дувца, Советски Союза турпалех, Лениниски премин лауреатех йола материалаш гулъеш ба дешархой. Из ерригa материал Ленински цIерагIа дIахьоаьц кургья.

Школай дешархоша моттел цар дахаца-новкъонца а белгалла бола бу пионерий ЦIен болхгеша. Ништта «МадагIа новкъостал дергда вай пионерий ЦIено коллектива беришта хетам болара хьакъехьа беча балхах деча тоьях дай-ноаной конференци хилар укхаза цхьоагIча ноябре. XIаьта Октябра 52 дузача ден сийна «ЦIена садагъиига цIой хилар октябряташта лаьрхIа. Лакхерча классий дешархошта лаьрхIа «Са хьамсара Дай-мохк» яха сайре хилар.

ЦIой денна дешашка Энгель-Юртовски юкъерча школе концерт оттадир пионерий ЦIен ансамбля коллективо.

В. КОНДРАТЕНКО,
пионерий ЦIен болхло.

ЛАЙРХIАЧУЛ СОВГIА

Дина къоадийга Ведана районан партe 22-ча съезда цIерагIча колхоза тхьамгIе лелаюрешка. ЧIоагIа белгалдьинна укхаза шолаагIча бригаде чуйоагIа М. Косуевас кулгалду звено.

Тхьамиа дакнаьа чухйрах дIабалехьа дика доагIа ера тхьамиа листа 300 килограмм елхай пачхьалкхенгIа дIадоахаш болаша, Мессеш да дIалелехьа пачхьалхенга доххерга чуйна а даьяна хIанз доккхадеш латта 15 центнер тхьамиа. 16 совгIа центнер тхьамиа хьаьккха М. Косуевас ший звенос гIулакх деза 15 гектаро тIера.

А. ЮСУПОВ.

Доазол декъара

ООН ГЕНЕРАЛЬНИ АССАМБЛЕЕ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Генеральни Ассамблея дийна даьккхар КНР законах боагIа бокъонаш юхаметтаоттаяла ая бол. Цош дийца лайнаеуга тIехьагIа резолюцей шин проектах. Йола голосовани хиле КНР законах йола бокъонаш юхаметтаоттаяйта цигара чакдайцашташ лелхабеш йола цайех цхьа проект юкъейоаллалья 17 мехка делегацеша. КНР-га законах боагIа ООН-ера

шей моттиг дIа ца кхачийтар лаьхIа йолча резолюце вож проект оттийна США-с уж тхьаьлпа кхьадеш мехкаши за.

ДукхагIйолча голосовани («Ие» хьа — 71, духьал — 48, закъа ца лоаш 4 йолаш) Генеральни Ассамблеяс цоьхьа маьлбузерча мехкаше юкъейоаллалья резолюци. 17 мехко оттаьча резолюци проектана тIехьа 48 голос яь, духьал — 56, закъа ца лоцаш — 21.

НГУЕН ХЫУ ТХО:

«ТХО ЦЕЦДАЬХАД СОВЕТСКИ ХАЛКЪА ТОЛАМАША»

Къулбехьен Вьетнам мукъалкхара Кьаман фронта ЦК председатела, Къулбехьен Вьетнама Республика Ханна йолча революционни правительства Консультативни совета председателан доктора Нгуен Хыу Тхос Московски радио корреспондентьга еннача интервью тIа дийцар США-а агрессена духьал, даьхе мукъалкхара лоаттабеча къовсаме Къулбетьен Вьетнама баха мах воагIашха Кьаман фронтеи Ханна йолча революционни правительствах беча баллах. Цо белгалдьккхар НФОЮВ-еи республика правительствои чакхйоаккхача ерригача политике эггара лоархIам бола маьнаш мах воагIаш тохар хилар.

12 пункташ латта программа кхочашъеш, правительство дIахе а лаьтта хеиъ ахархошта, паццаранетеча яслани беча наьха дезаланита а декъаш. Локхай гIулакхаш цу юртбоахама производстве ахархошта новкъостал деш юртбоахама балхаш деча хана уж дооабеши.

Нгуен Хыу Тхос белгалдаьккхар Ханна йолча правительстваси НФОЮВ-еи нийса политика лелаяр бахьан долаш гороташка бахача наха Къулбехьен Вьетнама халкъе лоаттабеча патриотически къовсама нийсо йола хараьтер тIа-тIа лиадийа кхетаеш хилар. Цулукхьа цар шерагIа дукха долш США агрессена духьал, хьале хIалхара лакхара тIехьа лоаттабу къовсам хIамтIеьбоаккхаш беча балха юкъе.

СССР-е воали нийна хьеадонараш дувнаш, Нгуен Хыу Тхос аьлар, «Тха халкъо доггаш веф даьхад советски халкъа а деррига ала... а керда яхь хьайийла Октябрьски революци котъаьккхача советски халкъа турпалача революционни къовсаме. Тхо цецдаьхад Ленина парте хьалхе а лелаеш 52 шера вахара дерригача доакъошка Советски Союза халкъана даьхача дикача толамаша. Кортамукъа даьнача къахьегачо халкъа доаьу довнаш торонаш кхогхилара темал ду вежарашка долча советски халкъо даьхача Iалаьнате лоиахача толамаши цун пред волча вахарои. Тхона дика хов ший пранем вахари баьхан даьйта ца Iеш, советски халкъо шо кхо ца деш творчески къахьегмите дувен халкъий кхоанен сухьа а.

Хьаьшо дийнар В. И. Ленин вахь 100 шу дизаре шай хьакхе кийчлу а.

— Ленингача прогрессивни халкъашца цхьана,— аьлар Нгуен Хыу Тхос, — кортамукъа доладара тIехьа лоаттабеча къовсама вихь доацалеш латтача халкъашта хьадьехкача Ленина чIоагIгIа аьыаъ дИ Къулбехьен Вьетнама халкъо. Къулбехьен Вьетнама беррига патриоташ, кортамукъа боалара тIехьа къовсам лоаттабеча боахамча хила дIовета Iомабайй кьаман-мукъадалара болабах бола ленински хьехам.

Бериговча правительства, области, учреждениеша шерра йоаржаергьа США агрессена духьалов къовсам цербоан ца котдоаллалца дIабахьаргви тIехьаьа яхь. Тхона тет В. И. Ленин вахь 100 шу хилле эггара дикагIйола совгIат цох хургда, аьлар.

(ТАСС).

ОККУПАНТАШТА ЕТТАЛУ XIАМАШ

БЕЙРУТ. (ТАСС). Iарбий партизанашка холуш хIамаш етт израильски оккупанташта.

11 ноябре «Фатх» яхача организаце партизански отрядаша тIе а яха тIом бир Кфар-Рубин яхача военни наха бахача израильски чIоагIъяьча пункта (Иордана йиста къилбаседехьа дакъа). Из операци ераx моастагIчун мадаи техникане доккха зе даьд. Йоах тахан ливански столице араьяьхча вIамагIиххийтача палестински командование коммюнике тIа.

Цу дийнахь партизански отрядаша атака йир Аль-Мехтас (Иордана яхача хин центральни сектор) яхача районерча израильски военни лагера. Из атака ераx вийна а чов яь а массехк израильски салте ва, хIаьта ништта бахьий дукха моастагIчун тIема техника.

ЭСКАРАШ ВАШИНГТОНЕ КХАЬЧАД

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Форт-Брагге (Къилбаседа Каролина яха штат) латтача 82-ча авиадесантни дивизе парашютистий хьалхара подразделенеш Вашингтоне кхаьчай. Пентагона дикало йоаьха хоаях, кIира чакхдоалалц Форт-Браггера столице доаладергья 2 эзар парашютист.

13—15 ноябре Вьетнаме беча тIема духьал американцаша манифестацеш еча хана «новкъосту» а дийна 28 эзар саган латтача столични гарнизона новкъостала болхийта регулярни эскара хьалхара салтий ба уж. Президента «чрезвычайни хьал» кхайкаш дийна эскаро хIама дергаш Пентагона дикалаша яха а. Ассошиэйтед пресс яхача агентства корреспондента бехк, цар шоай гIулакх дIадолабе йиш я из тайпа «формальность» йоаллаш а.

№ 33 йола Улан - Баторски юкъера школа МНР столице дикагIчарех цаI. Сийлахь а йоккхача Халкъа турпала УказагIа горнатурпала Москвин сийлахь цIи тиллай цунах. Москверча доттагIалца дьахьий школа; классашкен кабинеташкен прибораши оборудовании Советски Союзера еай.

СУРТА ТIА; физиках дола дешара фильм хьокха кинопроектор кийчъеш ба лаккерча классашкара дешархой.

В. Соболева сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОЛАШАГIЙОЛА МЕТОД— БАЛХА ЮКЪЕ

СССР Министрий Советера къахьегамен алапен пачхьалкхен Комитет хьежар 1970 шера 1 январе дена «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешка «Башнефтехимзаводы» объединене предприятей опыт юкъеяхьарах йолча мехкдаьтта чакхдоаккхачен мехкдаьтта химеи Министерства еннача предложенешка.

МалагIа да цар шиIая? Шекинцашек башкирцашев, шоай болхлой дIаниисбара, цар загрузкага хьежачул тIехьагIа кхетаяьб, производственни процессашта автоматизаци механизации яра, балха хаиах бизаь пайда эцара тIаьрзаь организационно - технически мероприятеш чакхъяхача шоай болхлоех цхьа закъа мукъадаккха а, цар функцеш шхебисара болхлошта дIаекъа а шоай йиш хургхилар. Цу почина лоархIам латт из юкъехьеча дакъа ловцаш кулгалхоел совгIа, берригача болхлой коллектив хиларех. Предприятей болхлоша шоаш дIаоал. мукъабоалача болхлоша кхоачашдеш хинначарех малагIа декхараш шоашта дIатIаоцалургда, къахьегама овсарле лакхъяра малагIа технически мероприятеш чакхъяха йоагIа. Из лакха моральни почин материальни стимулаца чIоагIъю правительства. Цу гIулакха предприятешта мукъабенаб опыт ека хана (1969—1971 ш.) алапе фонд ше йолча йита. Къахьегама овсарле лакхъяра мероприятеш чакхъяхарах кхолаь ахча дерригa а предприятехус, кIаьта 30 процент болхлошта, гIуллакхерча наха, ИТР-ашта дIадекъ, вож юхедиса дакъа къахьегама овсарле лакхъеш йола кхы мероприятеш юкъеяхьарга дIадохийт.

Ишта я эксперимента условеш. Фу пайда лургба цар пачхьалкхенен, «Башнефтехимзаводы» объединене предприятешен? 1969—1971 шш. эксперимент чакхъяккхарна мукъаваланийта лаьрхIад 3000 саг, вешта аьлча беррига болх беш барех 8 процент хилла. Цу тайпара, шеръеш а керда хьалъеш йолча предприятешка пайда эца йиш хургйолаш 3000 квалифицировании болхло кийсшу пачхьалкхена.

Йоккха объединене шай къахьегама овсарле 17,3 процент лакхъергья.

Мукъабаьннача болхлой алапе фондах пайда эцара чотах юхебисача беррига болхлой алапе 13,2 процент лакхъе лаьрхIаь. Цу тайппара, шекиншийн башкирцийн опыт ерригача предприятешка юкъедьярах халкъа боахама боккха пайда хургба, производстве экономически хьекхаш лакхъдургда, предприятей болхлой материальни вознаграждений боарам айбергба.

Йоккха малагIаш да башкирски мехкдаьтта чакхдоахарий опыт «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешка а. белгала аьлча, тха заводе а юкъеяхьаро хьалаш? Башкирско опыт «Грознефтехимзаводы» объединене ерригача предприятешка юкъехьош хиларах объединене оттаьй ерригача предприятешта даI хургйолча положене проект. Болхлой кIезигбарах заводе кхоаьлча алапе ерригa фонд объединене централизовани фонде кIачулу, ткъаста из ду чура заводашта дIаекъ из хIара предприяте болхлой кIезигбарга хьежжа. Балха моттигаш дIалувнари дIахо шеръяри ништа кхетале деза, болхлоштей гIулакхерча пахан кхы тIа а алапеши премеши мишта теза деза хьалъеизаш йоза положени укх гаргарча хана ека а тоьа ерригача цехашта дIаектаргья. Из мишти ха йиш хургья хIарави. Из механика боккъонна йийлачули шунах даьпа йоагIаш йола предложенеш еинаьчули тIехьагIа мола директоро законаш бокъонаш йола положени чIоагIъергья, хIаьта дIахорча тхоай балха тIа оаха цунца хьаьзле а делергья.

«Башнефтехимзаводы» объединене опытах пайда эцара терронеш Iомаяра цезий кулгалхошта цхьана заводе кулгалхошта производствана зе а хургдоаш чукъабохаш болча болхлоех юхайиса моттигаш дIахо болх беибола болхлошта юкъе дIа-юха екъалга оттаьлa. Укхаза белгалдаккха деза лаьрххIача бохамe болхлой мукъабахар — из кхы дIахора тха теророш йоцийта ца хилар. Цудухьа уж тороваш оаха дIахо а лехаргья. дIахорча пятилетке ерригa йоахкхача продукце боарам лоалургхилараш къахьегама овсарлен боарам мишта лакхагIа лоаттабе безаш тхо хилараш дукхагIа а. Из хIана керттера декъар да.

Белгалдаккха деза дIа нхальна а. Мукъабаза лаьрхIа беррига болхлой кхычча балхаш тIа дIатарбеша хIанзарча законоположенеча хьежжа.

Фу пайда барба тхона алхха оаха белгалдь мероприятеш чакхъяхарах? XIанз болх беча наха 97 саг мукъабаккхаро 1969 шерана нийсдича 4.4 процент лакхъергья къахьегама овсарле. Цу тайппара, 97 саг мукъабаккхачул тIехьагIа юхебисача болхлой алапе фонд юкъера лаьрхIача 2,6 процент лакхдургьа. «Грознефтехимзаводы» объединенера директорий Совета решенегIа ГКЗ-еи ГНПЗ-еи яха шин заводе вIашагIа а тоха цхьа завод е лаьрхIад, хIаьта из предложени министерства къобал а яь. Ала доагIа шин завод вIашагIтохаро технологически технически дешаш сихагIа къестаде йиш хулийтаи, производствана кулгалдаре структура пайдагIа вIашIехьйоаккхийтаи, ишта а заводе цхьатерра къахьегама овсарле лакхъергьйолаш хIара. Лаккхе мел дийнар тергал а деш. белгалдаха деза башкирий опыт тха заводе юкъеяхьарна дувзадена ерригача коллективо кхочашде дезаш дола декхараш.

Эггара хьалха кхеталаза дарглаш юкъейоаллаеча опыта даьвье парте чакхйоахача политика маьIан а халкъа боахамера пун леафхIам а. Бокъонца лоьга' деза метод юкъеяхьара наькъаш, вешта аьлча кийчъяь ерригa положенеш мероприятеши лайра кхетае еш, уж нийсъяраи шаьръяраи хьалда тхоай предложенеш юкъеяхьа еза. Заводий ерригача объекташка болхлой дIаниисбара, хIара болхлочоа бокъонца тIабуллача балха айама е а цу дара тIа балхаш е профессеш дIо мишта зувпаргья хьажа, кхочашбеча балха боарам лакхбе беза. Технологически схема мича хувца йиш хургья хьажа. производства процессашта автоматизацеи механизацеи йишаргья ха деза, цу мероприятеша болхлой мукъабалийтари ца балийтари хьесапе а ца лоархIаш. Цхьабакъа, лоархIаме да цар къахьегама овсарле лакхъяр. Цу балха юкъе дакъа лоць деза хIара болхлочо.

Лакхдалийта мегаргдац, къахьегама овсарле лакхъяра дош из вахари беча балха дешашта юкъера а керттера дош лоагIа.

Р. МАРТИРОСОВ.
Грозненски крекинг-заводан экономически дешашта воагI директора заместитель.

«СЕРДАЛО»
3-гIа агI., 18 ноябрь, 1969 шо.

ШОАТТДЕН ОАГIУВ

КИНО

СОВЕТИЙ IАЬДАЛ ЧIОАГIДЕШ

Грозне экранашка хьахьокхаш де В. Ардаматска «Юхадекхар» яхача повестах доле «ХIалак хилар» аха шерача формата фильм. Советски Iаьдале воккха моостгIел, эггара бIехагIчарех хиннв политически авантюрист Борис Савинков лоецар[illegible] хинна оперший юьц фильма тIа. «Ший зулама накъна тIара цо воалаш чакъарлар: Савинкора, нагарен оевцен алька а баьлар, нагарен оехцен веле а велар иза», — аьнилд цох Ф. Э. Дзержинскиа.

ЧIоагIа чоалхенан цхьа моллагIа воецен сег хинна Савинков: поичекна хана цо боабаьб николаевски къиза сатрапаш, кхьметгел министр а, тамашийна веддаь Севастополерча набактара, дукха кинникош — дагадоагIараш яздаьд, «Бос бека дыв», «Iаьрна дыв» яараш а кхидараш а долаш. Февральски революци яиначул тIехьагIа Керенске Временни правительствана юкъа вахар из военни министр а волаш, Сийлахь-йоккха Октябрьски революци яиначул тIехьагIа английски, французски, польски разведкаше, Черчилла хьов а лоацаш, Советски Iаьдалца къовсаш лоаттабаре диверсионно - террористски бандаш вIашагIйийзний цо. Савинкова указани а телаш, Булак-Балаховича, Павловске, кхыча бIелача политически бандитий отрядаша бIарчча советски юрташ йоагаьй, оанхарий дерзалца боабаьб партийни советски активистеш, большевикий Iабдел дезаш ба аьнна шоашта детача нака ниайш даьд, иштта шоай бIеза гIулакх а дийя, чехка лочкъаш хиннаб уж. ЧIоагIа гоезе, геттара маькара, тамашийна дика лечкъа хоаш, ший деррига сица Советий Iаьдал гоема долаш хинна Савинков юрте лаьтта, эррига антисоветчина тIум хинна из бандашцIа цIенъяь йоаваp етте декхар дацар. Савинков дийна карадоала ве везар, морально вокаве везар, дерригача халкъа гуш суд а езар цунна. Иштта доле декхар хьалхашка оттадьдар Дзержинскиа.

Да мел дезар геттара дика дьашла оттаь из «операци» чекхйоаккхинга тIадиллар чекиста Федорене. «ДД» (аьрдехьаре демократаш) аьнна антисоветски организаци аннаь лоархIаш Савинков волча Париже ихав из, Савинков чIоагIа тешам бойийтаь цо шийх, из Советски Союзе хьа а воллаваь. ТIакха дезача дийнахь сакъердаме вIашагI- кхийтта хIама дуаш богIача ара юкъера хьалоацийт Савинков.

Приключенчески детективни ешпионски штамплаши юкъе йоацаш хьадаьча цу фильмага чIоагIа хьож зрителаш.

«ХIалак хилар» яха фильм художественни - психологически фильм да, цунца хьахьокхай советски патриотизм, Октябрьски революцина ерригIадьчарашта духьал воьна моллагIа а йокарг-кхилар. Цунца хьахьокхай советски нахе духовни цIенал, шоай моостагIачул уж духовно тIех зилар, Советий Республикана духьал лоаттабеча къовсаме шоаш юхе ца баш цар котало аьнзе уйла хилар. Цецаоаккхаш отт цхьан оагIорахье Ф. Э. Дзержинскиа, В. Р. Менжинскиа, А. В. Луначарскиа, Л. Б. Красина, вокха оагIорахье У. Черчилла, Б. Савинкова портреташ.

Белгалдаьнсе дезе укхаза вндурийоаца образаш хьакилар.

Азербайджански ССР халкъа артиста Фильковичa хьаь Ф. Э. Дзержинскиа — бокъонца волча революционера, тешамерча ленинца, ерригача оперецe дог а кинна дIаэттача, дика тедко еш волча ноекъосте, хьакъеле тахам беча сага, бокъонца волча революце селтечун образ. РСФСР халкъа артиста Е. Копеляна хьаь Ф. Э. Дзержинский сенна революци бальан ший ке алодергдоацача сега В. Р. Менжинскиа образ.

РСФСР заслуженни артиста Яковлева хьаь Савинкова бандаш вIалаьха вIашIехьдаьнача динача чекиста Федорова образ. Федоров къахьегача халкъа бокъонца воле воI ва, иаза воле большевик ва, революционни декхар кхочашдера дийна кийча воле сег ва.

ЧIоагIа дика хьахьенае большевикеш боабар, уж вIалахбар ший вахара керттера массан лерхIаш воле пенчакъа полковник Павловский РСФСР халкъа артиста Е. Матвеева. Ше чекисташе хьалаьццача хана, из дика гойт Советий Iаьдал шийна мел гоема да, чопаш ух цун багара из Iаьдал сое гоема долеш. Геттара дика хьагойт Матвеева набахтера ваде Павловске вIаштIехьа ца делер.

«ХIалак хилар» яха фильм Iаьламата боккха каетам луш да, къаьстта кагирхошта. Цуна боккхе пайда эцаргбь зрителаша, лаккхерга цар патриотически уйла.

В. ВАЙНШТЕЙН,
Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист.

УЗБЕКСКИ ССР. «Михаил Фрунзе дерригIа» — цIи йолаш да будапештски документальни студешка даьккхаш лаьтта телевизиони фильм. Режиссер Ферец Пастор, оператор Бенна Зех, звукорежиссер Иштван Сабо юкъе а болаш йола съемочни группа Ташкенте, Самаркандe, Бухаре [illegible], цун вIаштIехьдаьннад граждански тIем тIа дакъа лоацаш хиннa Фрунзеца цхьаьн [illegible] тIема накъ бол венграш хилахa.

СУРТА ТIА: режиссер Ференц Пастора оператор Бенна Зех Бухаре киноне сурташ доаккха хаха.

А. УСМАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДА СТИХАШ

[illegible] Ахьмад.

БАРКАЛ ХИЛДА ХЬОНА, ЛАЬТТА

[illegible] кхиха мохка,
Хьан [illegible] фу кургар.
Рузкъа [illegible] тоаш хьогаь,
Хьа мах самца бе [illegible].
Ноьна дог ма да хьо [illegible],
БIарг ма кхоача шера да.
[illegible] тхоаца бо хьа боккха,
[illegible] немарган да.
Дерградб-теш тхо,
[illegible] хинтa,
Хьа [illegible],
Тхьаш [illegible],
Хьа беркатах доаттаа да.
Хьо да кхоалар фордана,
довзлолаш.
Сег дуьнечу хаалийтар,
Кхы хьай озабезам баццаш
ДоагIа даьха кхачийтар.
Сийрда бIаьсти, йола гуйранна
Хьа кхоллам[illegible] ухаш а,
Эргаовлаш латта хьуна
Хьа тешала хоттеш а.

◻

[illegible] Жамалдин.

СИСКАЛА ГIОРГIИЛГ

ДагадоагIа сона цкъа,
Сискала гIоргIилг Iоббакхача,
Даймена хIайлама ма мара,
Даь-дас ног цу тIа ца лайзa,
Сискале, Iоккхйида из цо
хьатьхийбе.
«Йоа сега хьоцар, сега ваттар
да.
Сискала хьи бе бозе,
Йоа [illegible] беркат да
Сего хьийга къа [illegible]
Сайга хьта дагадоагIа сон,
Хьона, [illegible] да даза
сайга кхарвe,
Сайна из хьехам талархаш
Аз дог тIара бераца из цунна.

◻

ОСМИЕВ Хамзат.

* * *

Нагахь сона заадабена,
Дайна га а йокъаьгу,
Цун гостенаш локъадена,
Денна хай кхоачагу.
Цу бIь мугIех доалла майан
Укх денешна сона гу:
Цо-шоай дахна дениданаш
Цар къонгашна кхоачашду.

* * *

ГIан [illegible] сега болар
Лай ма масса далара,
Массе маьле, [illegible] сенна,
Хьинар делла агара,—
ТIакхза-м вай [illegible] хкоада мегар
[illegible] лаьртIар кхоачашда.

* * *

[illegible] дaь цхьаккхе дино
Бокхам боацам декедаш,
Хьаьнал болх бе цхьаккхе хьа
да
Шоай пор йоацаш декадаш.

◻

[illegible] Мохьмад-Сайд.

БАРТ ЦАI ХИЛВА

ДоагIа [illegible] дега курак
ЦIенкхо хьа ха луш,
Хилда вай [illegible] ваар
БIаргий хьи ца гуш.
ГIоза [illegible] шорах
Даьха езарий,
Халкъа гIулакх шоайчун хьалха
Денна доахарий.
«[illegible]» хьалш, «Парти» [illegible]
Шоай гIа лувзарий,
Шек дIабоацаш, [illegible]
Майре хьуьсарий.
ЧIоагIа бальча бIаьстен [illegible]
Фордаш лоазаду.
Барта аьлча [illegible]
МоостагI соцаду.
Барт цаI хилбе [illegible]
[illegible] лорабе.
Гераз цаI хилда [illegible]
МоостагI лозаве.

МОСКВА. 18-ча ноябре [illegible] ЦСКА [illegible] хьа а [illegible] чемпион хилнарг московски «Спартакан» футболисташ. 43 очко [illegible]. Иза динамовцаш [illegible].

СУРТА ТIА: 1969 шера футболаш СССР чемпион — московски «Спартака» команда.

В. КУЗЬМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

●

КIезиг-дукха истореццара

Чакхъяьннайий говра баьрей зама?

Кавказе хьалхарг говраш хехкилга дунеcна хана даза хьадараIаш да.

ТIамагIа говраш къаьстта гIулакх а деш кийчъеш хиннай. Цу кхнара хIамаш дагадоагIача бокъийча наха дуьц, кхо цу даьлча говр тIамагIа Iомаеш хиннай цIаькха а ца Iомаеш, цкн шера вIаштIа. Iомаь яьна говр лоам юхе йоахйтаж хиннай. Цига дерIа чIоагIлуши ондайоалаш хиннай из. Шалал, йоахае да, аьттаь ца кхера йовлар хиннай. Цул тIехьагIа Iомаеш хиннай говр лоамарча залача накъа такилгашка гIолла лела, хих дехьа ювла, герз даьча унзара ца ювла. Говра баьречо цхьаьнахьа кхоссаш хиннай топ тIавоггIашеттьа а. ЦIенкха шод токаш хиннад говре, говре сий доадар сенна лоархIаш хиннад из, говра баьречун бе йоаллам массаза а шод хиннале а.

ГIалгIай дарбаш лоаздараш тайп-тайпара уйлаш дог чу йоссаеш хиннад, лелаеду гIулакхаш кхерамна а тIах хила а хиннад — цу хIамаца сега денае чIоагIдеш хиннад. ТIема гIулакхашца юкъаенна хиннай гIалгIай из идеал. Цудухье гIалгIаша говрашца деш доле деррига лоазарш массеза а боккха сакъердам бойлаш хиннад.

ГIалгIашта юкъе дукхагIа даьржарех да шишшане цхьана говраш хехкар. Из миште хиннад аьлча, цхьан метраь йоакхагIа юкъе юкъ а йоацаш шоеш ма йолaже хехкача говраш тIа еагIача шин говра баьречо шоайла дIаюза кусца езаш хиннай говраш. Говраш кийцечул тIехьагIа тайп-тайпарча оагIорахье дIа-хьа къасташ хиннаб 16 сажен (33 метр) гаьна боалаш. Цу хана шин говра баьрено кийцаш урагIйахитташ хиннай, тIакха шишe а хаьна болазашеньа ханара хьа а яьнза, цхьанна шоллагIчун кийна топ тохаш хиннай.

ДукхагIча дахьа лоамарча накъаьшка гIолла хехкаш хиннай говраш. 15 верстагара 40 верстега кхаччалца гаьна хохкаш хиннай уж. Иштта говраш хохкача декъа лоацаш 6—7 говра баьри хиннаб. Иштта кIезига уж хилара маIан да вIашн увъе гIолле шин ворда тIех ца йоаллаьча лоамен готтача накъаьшка хехка болзача хана хатар хилара кийрала. ГIалгIай лоамашара шерача моттигашка Iоъаребаьнначул тIехьагIа гон тIа хехка баьннаб говраш. Цо торо хулийташ хиннай кхьаш мишта пел гаьнара бIаргаго. ПхоарагIа бистача 1,5 километр шера бола го гомазъара отташ хиннаб, хIаьта чугIоала говраш хехкаш хиннай, Цига говраш хохкача декъа лаца йиш йолаш хиннав 12—15 говра баьри.

Къаьстта халача хьал тIа хахка, езаш хиннай говраш лоамарча накъаьшка гIолла. Яьаьш езаш хиннай, ше ма водде хехка водеча говра баьрачо бенгальанча [illegible] говра тIара кхир хьанохза а юха тIатилле а езаш хиннай. Из моллагIчоа дуьлуш хиннадац.

«ДIахьаьча Къухьа» аьнна Мецхал шахьар гIарча Цицоев Варвиe ма йодда хехча йодача говра кита кIелгIолле чекх а ваьле шо говра букъа тIа ма аьлхьагга а хехка урагI а дахийта фуьъ топ теха доадаш хиннад.

Иштта ураьтта а хехкаш хиннай говраш, цхьаьнаьъе IоагIача хIамашта хехка болзаше а кхетарг топ а етташ.

Къаьстта дика говра баьри, говра гIулакх дика довзаш воле гозза[illegible] лоархIаш хиннав хехка воддаше а кIоагилга чу улле хьаьста ахча Iокхейда хьалъзацалуш вар.

ЧIоагIа низ болаш, кадай хила везаш хиннав хена йодаш говр а йолаш лаьтта улла мерех хьакха йоаллакх тур Iетта хьал а ийца, тIакхха говра юкъера кхесса урагI а дахийта Iочудоагг Iаьаше а тур теза юкъе гIолла из цига дакъа вIаштIехьдоелаш хинне говра баьри.

Каст-каста ахьа буьлаш хиннаб уроттальча тIакхуллаьча фортана тIагIолла говр тIеххоссар а. Дукхе моттигаш хиннай венначе сега говраш хохкаш. Укх тайпара аьду цу хьалхьалха ДIаьзеча хена гIалгIай бит Iомаеш хиннача Гробоеске:

«Веннача гергарча кхаза цхьанна цунна сагIайна боккха ма буьш хиннаб. Из уроттал мара тургбоацаш лаьттаз кIоаг а баьккхе, бухь лаьттанца нийслуш устагIа латтача кIоага тIа хIар IотIадуллаш хиннад корте арахье тургбоаш. ЗIара аьхь миненга деза тIой доаж. Цул тIехьагIа хоакх говраш, Цу хьа мезза толашагIа волча говра баьрено хехка воддашеньа а Iоккхаьйде мугIацха гIолле хьа а лаьца кIоаг чура хьалбеккха безаш хиннаб устагIа. Цу тайпарча дахьа дакъе лоацаш вола сег йаьккхача хана лаьртхIа кийчвале везаш хиннав, УстагIа хьалбоаккхалуш хиннабец денал долаш, низ болаш, говре гIулакх дика довзаш волча говра баьречунга мара.

ГIалгIашкахьа докхе хIама хиннад сег йоалеар. Цунах бола лоам цу сакъате массе юрта гергарча накхга дIакхеставаш хиннаб. Доккха цIей долча боагIаш сенна кхаб сег йоагIаьа, сакъердаш, иллеш дакерал, калхе бухелерал соагIа, цига бахза-хоза хьахаш уттш а хиннай кIалтохаргаш летташ, говраш хехкаш. «Лоамах чIоама хула, олимпийски лоазарш морг дар из», — аздy кавказоведа В. Б. Пфафа. Сег йоагIаче вIашагIкхийттарий хиннача хьах цхьадола тайпаш ерш да, «Шуь йистага кхаччалца говраш хахкар» шуь йистера 10 гIа хьа а бисте, бIаргагургдолаш жIама хьоккхаш хиннад. Ше ма йодда хехка йодаш йола говр шуь йисте ма могга гаргагIа хургволаш юхасоцае езаш хиннай. Говра баьраша цхьана шуь йисте говр юха а соцайий, цу сакъ- тe из тIеьнаш тIа а оттайий, юхахохкаш хиннай.

«Шуь йисте кхаччалца говраш хахкарах сакъердамегIа а долаш хIама бIаргадейнадац соно. Ма чIоагIа майрал, денал, къонахчел дехк цу нахьа. ЧIоагIа майрал говра тIа вегIа гоезен хила веза бIарг ма кхоачча лаьхача ухараштa йисте гIолла а лаьхча лоамий доакъаш тIа гIолле низтIьа мара бIарга ца гуча додача накъа такилгагIа хьара а массача лоамарча хих тIех вуьлара, хIаьта цудух дулургдаш из майрача говра баьречунга мара», — аздьд Данилевске «Кавказ цун лоамашка бах наш кIанзарча цар хьалашка диллача» аьнча ший балла тIа.

Сег йоагIаче метте хулча хьах цхьаьнхе цхьа тайпа, «Говр хьоезаалга», белгалдаккхе безам ба са. ЖIака хьехе йиь сенна чIегилг юллаш хиннай 12 гIа йIаьхен 4 гIа шерен. Цу чIегилга юкъе дIаотташ хиннав говра баьри, говра тIехьашчахьара шин ког жIака тIа а хургболаш. Яьа бокъоназ, чокхе Iеркаш воронен нуьре гIайбанен юкъе хьанIал хьоарчаеш хиннаб. Цул тIехьагIа воронен нуьре гIайбанен юкъе хургдолаш, кокхе тIехьашчахьарча оагIорахьара цхьа сом дотте еча кIалдоллаш хиннад. Судаеоша бальча хоамегIа, хIаьта уж массеза а боккхий нах хиннаб, говраш къоазаев болалуш хиннаб. Ше латтачара дIа меттаьа а мохе дIаэккхийта еза говр баьрено, цо цийтте гIа боаккхача юкъагIа аьтте кулгаца кхоазе говра шод тозе еза цун, тIакхха аьрда бе а елла, цIаьхза тоза еза, цул тIехьагIа юха аьтте бе а елла теха еза. Шод тоабча хана шода кIаьда чIоагIа тета лелзийта деза. Говр ше латтачаре дIа меттаьа эккхача хана говра баьри ерсьал сатте йиш яц. ТIехьашкарчоа [illegible] оагIорахьарча жIама йистте юхесоджа езe говр. [illegible] юкъера ара ца а йоалаш говро тIехьашкарча шин когаца аьтте коерцадергдолеш. Говр юкхесоцаеча хане хьалкашкахьа дIасаттa йиш яц баьречун. Нагахьа сенна чокхе Iерш воро кIалларе хьайоаве а мача Iодоаже а баьри хьашта юкъере воал. Сомаш котваьнначоа дус.

Дукха говраца ду лоазараш да укх статья тIа ца хьоаладеш, диса. Хоза а сакъердама а да уж. Грузен среднеазиатски республикейн опытагIа вай республика а юхе доладича бакъахьа дацар теш вай хена вIаштIехьдергдола къаман лоазараш.

И. ДЖАМБУЛАТОВ,
педучилища физвоспитани хьехархо.

СПОРТ

ЕРРИГСОЮЗНИ ЧЕМПИОНАТ

Укх шерара Ерригсоюзни шахматни чемпионат (цхьоалагIа группа) Грозне а лаьрхIа я, 20-гIча ноябре денз 3-гIча декабре кхаччалца къовсамаш лаьтта, дерга вай мохка меттел дерригача дуне тIа а цIи хезача шахматистеша. Царна юкъе бе дуне чемпионаш, экс - чемпионаш, дуне халкъашта юкъера гроссмейстереш спорта мастераш, СССР-а спорта мастераш, кхыбараш.

Грозненцашта бIаргагургда Петросян, Спасский, Келлер, Штейн, Таль санна болча низ болча шахматистий лоазараш. Яхьаш на дакъа лоацаргдола сборни командаш ераш я: Москвера, Ленинградера, РСФСР-а, Украина, Казахстана, Белоруссе, Грузе, Азербайджана, Латве. Яхьий керттера судакo ва дуне халкъашта юкъерча категоре судакo москвич Л. Абрамов. 19-ча ноябре делкъал тIехьагIа пхи сахьат долча В. И. Ленина цIерагIча культура ЦIагIа хьаелларгъа моаIа шахматни чемпионат.

А. АВЕРЬЯНОВ,
физкультуран спортан республикански комитета орготдела заведующи.

ФУТБОЛ

С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе вIашагIкхийтар укх денoшка «Терека» ветеранаши «Луча» команде футболисташи. Из дар укх шерарча футболан сезона тIехьара лоазар. «Машарa призa яр цу шин команда къийсар. «Луч» команде футболистащ кет а болаш (счет 2:0) чакхъьаьвар из матч. Царга ювар «машара совгIат» а.

КIАЛТОХАРГАХ ЛАТАР

«Красный молот» заводе спорта Дворецe классически кIалтохаргах латтача хьаьшка котбаьнар Р. Абдурахманов, П. Эльдиев, В. Мусаев, Н. Расадин, В. Разий, кхыбараш.

Республикански совета Сийлен грамоташ поматни хьоалелаш еннай царна.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозни хувалуш моркаш а йолаш, лоадама йоачан а йоцаш, малхбоалехьара чIоагIа мух а хьокхаш ха аьлен фегара температуре республике гIолла 7—12, Грозне 9—11 градус йIоалле йолаш хилен тарлу. 16-ча ноябрера дехе 19-ча ноябре кхаччалца кхаьн, юкъ-юкъе сихан а хулаш ха латтаргья, лоадама йоачан а йоацаш, цхьацаьйола моттигашка докх а йоаллаш, малхбоалехьара лаьгIа, гIеьххьача боарамга кхоачаш мух а хьеккаш. Фегара температура бийсашка 3 градус йIовхалгара 2 градус шелалга кхоачаш, деношка хьалхарча юкъагIа 7—12, шоллагIча юкъагIа 12—17 градус йIовхал йолаш хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ХАЛКЪА БАГАХБУВЦАМЦАРА

СЕННА ДЕЗА УЖ

ЦаI мера боаца устагIа хиннаб Цагена. Из хейнача нагийча накъа дог эттад фуннагIа даь а Цаген цок ваккха.

Цаген волча а баха, — «Цаген, кхоена зама йоев вайча, из хьа цаI мере боаца устагIа дIабиеча фу дар вай!» Цагена мегаьд а аьнна, хи йисте а баха, устагIа бийнаб. Цаген из кхоэкхебе а хоаваь, шоаш лувча эттаб нагий нах. ХIаьта вокхо хьайца цар берзаьеш, хьагун а даь, йоагача цIерал чу кхайсад.

ДIа дулх кхийхка ма хургдий аьнна кетача хана хьаьра баьннача нагийча наха — «Мичад тха барзкъаш?» аьнна хьаттача — «Сенна деза вайна уж, аьнна зеташ аз цIерае кхайсад-кх, оаш яьацарий кхоена зама йоал вайнаI» — аьннад Цагена.

КХО ХЬЕХАР

Цхьа хьехарг лаьца хиннад цхьан сего. Лаьшача хьаьнлго — «Сенна деза хьона со, фу дергда Iа сох. Со дiача а вузарг мачве хьо, ваьте Iа со дIакеце, аз кхо хьехар дергда хьона», аьннад.

МалагIаш да уж, аьнна, шейга хьаьттача — «ЦаI, хьайга мейла во кхачарах, мелла зе хьайна ухарах, дебчох декхе лиа валалахь», аьннад хьехарго.

Циггана шийна хьехазечун уйле а нь цецаьнна дIахийцад кьоаккхо хьехарг. Вокхо дийна юхе вегIача гаьна тIа а хайна — «ЦIенкха а ма тешаваь хилe [illegible] йоацача хIамаха», аьннад.

Айа, из-и сайна а хоара сона, дош доацар да Iа хIана дувцар, аьнна шейга аьнна — «ХIаьта са боккхерга чу котама фуь миссел йола дошо гела йоаллa. Iа-со ди а дийна из хьаьккхалларе, валлалца кхы хIаман уйла е эзацар хьае».

— «Эь, да ваьв хьа, ма Iоедал хилар - из со», аьнна деккевальнав вож, хIаьта хьехарг ше дьагIечара дIадаха гIеттад.

— Эй, эй, — цIогIа текад вокхо, — кхоъ ма дарий уж Iа дертда аьнна хьехар.

— Сенна деза хьона из кхоалагIа дар, Iа хьайна даь шинъ а кхета ца дича! Со деррига а мачо котама фуь миссел, миштa хургдар са боккхерга чу котама фуь миссел дола дошуy! Вешта из хила мегача а, дебчох иштa декхе хIана аьлар хьо? Из да хьона кхоалагIа дола хьехар, — аьнна дIадахер хьехарг.

ЛадугIа, хьажа

16 ноябрь
РАДИО

6.20 — Юрта хIинараш (нохчий меттала). 6.40 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Ашараш. 8.30 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 8.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 8.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — В. И. Лениних дола дувцараш (гIалгIай меттала). 15.30 — Школьникашта. «Новость» (эрсий меттала). 15.50 — Ашараш. 16.00 — Сона дукха безача мехка (эрсий меттала). 16.20 — Концерт. 17.00 — «Къарцхал» яха сатирически журнал (гIалгIай меттала). 17.30 — «Къонах» (эрсий меттала). 18.00 — «Вай индустриальни мохк» (нохчий меттала). 18.15 — Иаха — граждански иборонах (эрсий меттала). 18.30 — Халкъа ашараш. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

16.25 — Передачий программа. 16.30 — Юртарча клубе (нохчий меттала). 17.00 — Бераштa. «Аьхь жIчан Дингo» яха художественни фильм. 18.35 — Кинокхьуьберий клуб. «Всесерсено онха хьаертьа». 19.45 — Шоана, бераш! 20.00 — Дуьнен механизма юкъе латтача хьалах дола къамаьл. 20.15 — «ТIем тIа, тIем тIа санна» яха художественни фильм. 21.45 — Передачий программа. 21.50 — Арме киноискусство.

16 ноябрь
РАДИО

7.10 — Сенна аьлла чаду «Грозненский рабочий» газета. 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Передачий программа. 7.40 — Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — Шоана дукхаеззача ашараш яллеш. 9.00 — Москва. 15.15 — Передачий программа. 15.20 — «Терка талгIеш» яха литературни передача (нохчий меттала). 15.40 — «Веллакъажер» (эрсий меттала). 16.00 — Москва. 16.30 — «Литературий Нохч-ГIалгIайче» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 17.00 — Концерт. 17.30 — Тха индустриальни мохк (гIалгIай меттала). 17.45 — Ашараш. 18.00 — Къонах (гIалгIай меттала). 18.30 — Шоана концерт оттаду оаха, радиоладугIархой! 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14.45 — Передачий программа. 14.50 — «Бозбуунчаш сенах лаьца дийцар» яха республикански тепакий театра спектакль (нохчий меттала доаккхаш). 15.40 — Советски литературан искусстван мастераш. «Композитор Тихон Хренников» яха фильм. 16.10 — Барт тайна бераш. 16.30 — Йолхахой кхоалагIче Ерригсоюзни съезда накъаьдолкаш «Юрта сахьат». (ЦТ). 17.30 — Бераштa «Сецца топаш техай царна» яха художественни фильм. 19.00 — Халкъа поэзе хьаст (нохчий меттала). 19.10 — «Нетральные воды» яха художественни фильм. 20.55 — Передачий программа 21.00 — «ВорхI де» Дунен халкъашта юкъера программа. (ЦТ). 21.45 — Эфире — «Къонах» «Аукцион». (ЦТ).

ТАХАНИ КХОАНЕЙ ХУРГДА

15 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 11.00. Дворецa еррига залашка сег йоалаярейхаарех торжественни ди. 17.00. Дворецa ерригача залашка кхалнаьха сайре. Кхалнаьхен берзийе барзкъай керда хьина модаш, керда прическаш хьахьокхаргья, кулинарий изделий, промтоварий выставка хургья, парфюмерни аптечни товараш доккаргда, лорий, юристий, кулинарий консультацеш хургья. Доккха концерт хьокхаргдах гулбенцарий, кинофильмаш хьокхаргда, ловзараш, халхараш, музыка. 20.00. Халхарий зале халхарий сайре. 20.30. Лекционни зале кагирхошта лаьрхIа искусства темах кинолекторий.

Химикий культура ЦIа. 15.00. «Къонах — вай низ» яха киноутренник.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 13.00. Сег йоалаярейхаарех торжественни ди. 20.00. Кагирхой салоIа сайре.

А. М. Горьке цIерагIара клуб. 17.00. «Из ца хила а гаргула хIама дар» яха диалекторий.

КИМ цIерагIара клуб. 20.00. Кагирхой салоIа сайре.

«Красный молот» заводa культура ЦIа. 12.00. Сийлахь - воккхача советски полководцах В. К. Блюхерах йола беседа. 17.00. «Ильича Даьхе йолча» яха кинолекторий. 12.15. «Пушкинах дола сборник» яха дешархошта лаьрхIа киноурок.

16 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9. а 11 а сахьат даьлча кинозале художественни кинофильмаш хьокхаргда. 20.30. Лекционни зале «Сенна йоакхх са цIи» яха Москонцерта артисташа оттаю спектакль. 18.00. Лекционни зале ленински киноуниверситета занити. «Киноленинианa», шоллагIа цикл. 20.00. Халхарий зале халхарий сайре.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 17.00. «Сийлахь - воккхем гарген» яха кинофестиваль. «Наьна дог» яха кинофильм.

А. М. Горьке цIерагIара клуб. 12.00. «Искорка» яхача клуба занити «Фьяга тIехьа фаьлг» яха берий утренник.

КИМ цIерагIара клуб. 13.00. «Ленин тхоца ва» яха берий утренник. 18.00. «Общественни порядок лорабо» яха лекци.

«Красный молот» заводa культура ЦIа. 16.00. «Медицина халкъа гIулакх деш ю» яха тематически сайре. Документальни кинофильмаш хьокхаргда. 20.00. Кагирхой салоIа сайре.

Хлебокомбината клуб. 15.00. «Дунен халкъаш — хувен машара гIехьа» яха кинолекторий. «Склероз совести» яха кинофильм хьокхаргда.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 18.00. «Ленин — машиннаькъа транспортерча социалистически яхьах» яха лекци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж).
Телефонаш: редактора—3-44-90; редактора зам.—3-20-11; бехктоакхама секретара—3-34-30; партийни вахарeи, культурaи, промышленностеи отделий—3-42-30; Юрта боахамеи отделий—3-42-20.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж).
Телефоны: редактора—3-44-90; зам. редактора—3-20-11; ответственного секретаря — 3-34-30; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-20.
«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.
СФ05288. Заказ № 5021.